

The background features a blue-toned graphic with various financial data visualizations. On the left, a line graph shows an upward trend with data points labeled: 204, 4.341, 6.991, 8.055, 11.800, 12.105, 16.911, 14.238, 11.800, and 14.152. In the center, a 3D bar chart displays a series of vertical bars of increasing height. To the right, a 3D pie chart is shown with segments labeled with numbers: 08, 09, 10, 11, and 12. At the bottom left, a calculator keypad is partially visible with numbers like 05, 2.427, 5.321, 6.991, and 9.031.

תמונת המקרו של המשק הישראלי ובחינה מבנית של פערי ההכנסות בין יהודים לערבים בישראל

תודה לספי בכר ולנעם זונטג על ניתוח פערי ההכנסות ולמאי מן רפאלי על הכנת המצגת

**עדי ברנדר, חטיבת המחקר בנק ישראל
ספטמבר, 2023**

תמונה מקרו כלכלית של המשק הישראלי

עיקרי הדברים

- **צמיחה** – קצב הצמיחה מתמתן ברביעים האחרונים לאחר הזינוק בתוצר בעת היציאה ממשבר הקורונה. רמת התוצר מתכנסת **מלמעלה** למגמה ארוכת הטווח.
- **סחר חוץ** – **היבוא והיצוא יורדים כבר מספר רביעים**. ירידת היצוא תואמת את ההתמתנות בסחר העולמי והאטת הצמיחה בעולם.
- **שוק העבודה נותר הדוק ובסביבת תעסוקה מלאה**. **השכר במגזר העסקי** עלה ביוני וביוולי בהמשך לעלייה מתחילת 2023.
- **מגזר ההייטק** - ירידה בגיוסי ההון ובמשרות הפנויות לצד הרעה בציפיות החברות בענף. **ניכרת בלימה של ההתרחבות, אך לא צמצום של ממש**.
- **בינוי** – הפעילות בענף הבניה מצויה ברמה גבוהה וממשיכה להתרחב, אך **קצב הגידול מאט**.
- **האינפלציה מתמתנת בחודשים האחרונים**, אך היא עדיין מעל היעד. **הפיחות של השקל מקשה על הפחתה**.

במחצית הראשונה של השנה התוצר צמח בהובלת ההשקעה בעוד שהיצוא ירד והצריכה הפרטית והציבורית צמחה לאט. היבוא יורד כבר 4 רבעונים.

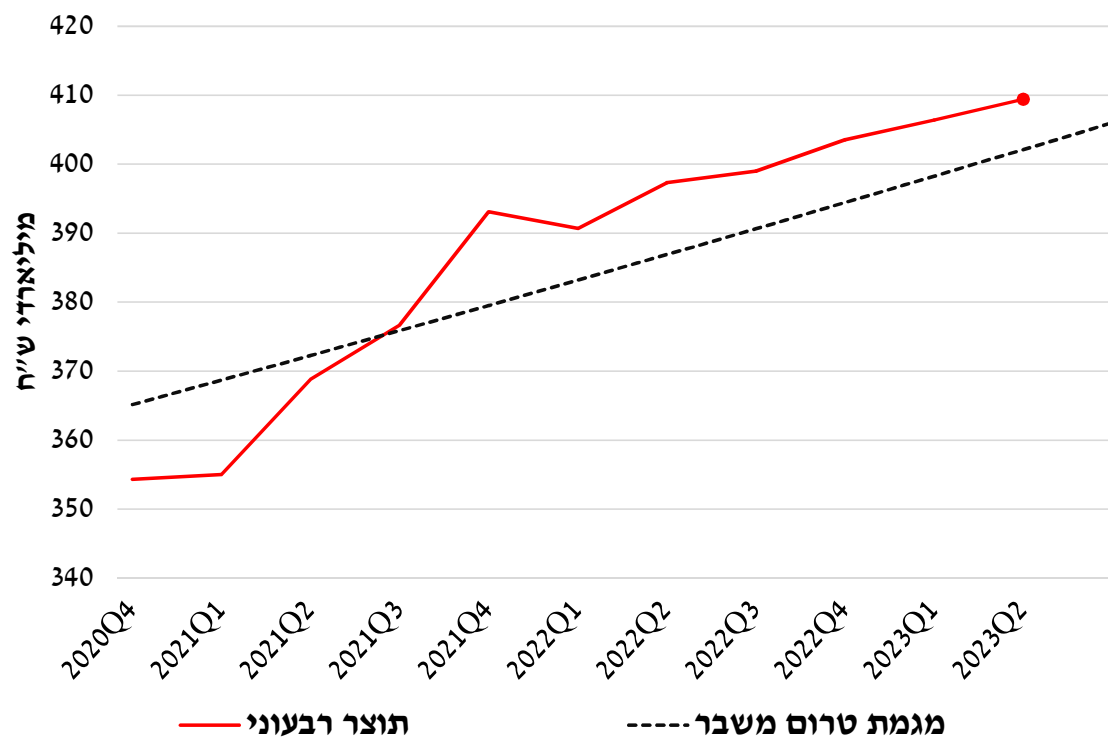
חשבונאות לאומית – התפתחויות במהלך השנה

נתונים מנוכי עונתיות, שיעורי השינוי לעומת התקופה שעברה, במונחים שנתיים

הפרש ממגמת טרום משבר (אחוזים)	שינוי בארבעה רבעים אחרונים	2023		2022				קצב גידול ממוצע 2014- 2019	המקורות והשימושים
		II	I	IV	III	II	I		
		נתונים רבעוניים							
1.8	4.0	3.0	2.9	4.6	1.7	7.0	-2.5	3.9	תוצר מקומי גולמי
-4.4	2.8	1.9	-1.4	9.6	-4.9	8.9	4.6	4.3	הצריכה הפרטית
-5.0	2.6	2.0	0.6	8.5	-2.9	4.5	2.9	4.2	מזה : הצריכה הפרטית ללא בני קיימא
-4.9	1.4	4.9	-3.8	7.7	1.7	0.4	-12.0	3.8	הצריכה הציבורית ללא יבוא ביטחוני
7.0	8.5	5.2	6.1	3.5	14.5	10.4	3.1	5.3	השקעה בנכסים קבועים ללא או"מ
16.2	10.7	2.2	8.9	14.6	7.2	12.3	13.9	3.5	מזה : השקעה בבנייה למגורים
7.5	3.2	-4.2	-0.4	-5.2	3.5	16.3	1.0	3.8	היצוא ללא יהלומים וללא start up
10.3	-2.4	-8.4	-3.5	-6.7	-4.1	5.0	4.0	0.9	מזה : יצוא סחורות ללא יהלומים
2.0	9.5	-4.6	10.3	-0.4	5.2	24.5	-0.4	7.4	מזה : יצוא שירותים ללא start up
-7.6	-2.5	-7.5	-11.1	-1.0	-5.8	9.1	19.8	6.0	היבוא ללא יהלומים, ביטחוני, אוניות ומטוסים
2.0	2.5	-0.3	1.3	-0.1	2.0	6.8	5.0	4.3	שימושים סופיים

רמת התוצר נמצאת מעל המגמה ארוכת הטווח כבר מספר רבעונים ומתכנסת אליה בהדרגה "מלמעלה"

התוצר בפועל ומגמת טרום המשבר
מחירים קבועים, מנוכה עונתיות

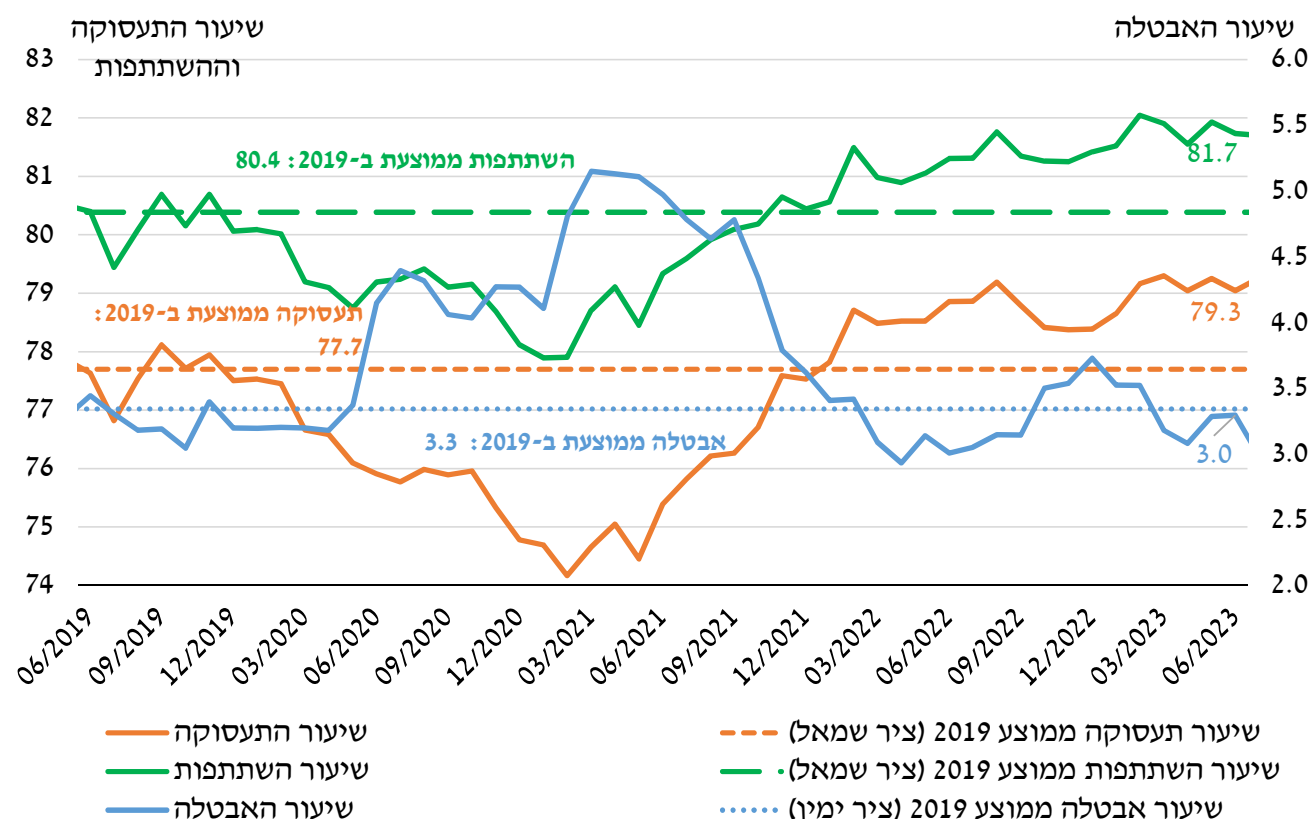

שוק העבודה ממשיך להיות הדוק

התעסוקה עולה, האבטלה בשפל ושיעור ההשתתפות יציב ברמת שיא

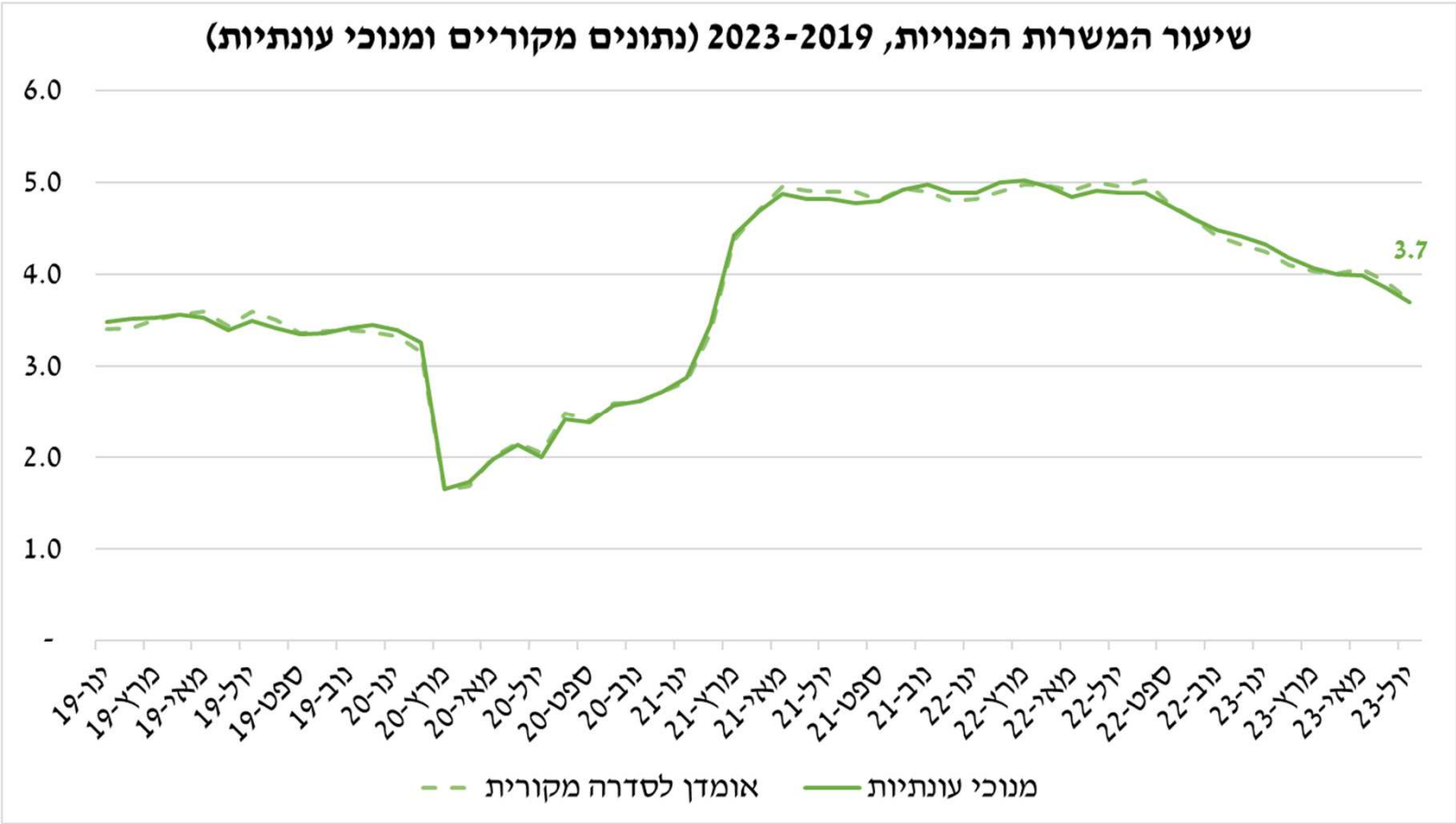
שיעורי התעסוקה, ההשתתפות והאבטלה בגילים 25-64

יוני 2019 - יולי 2023

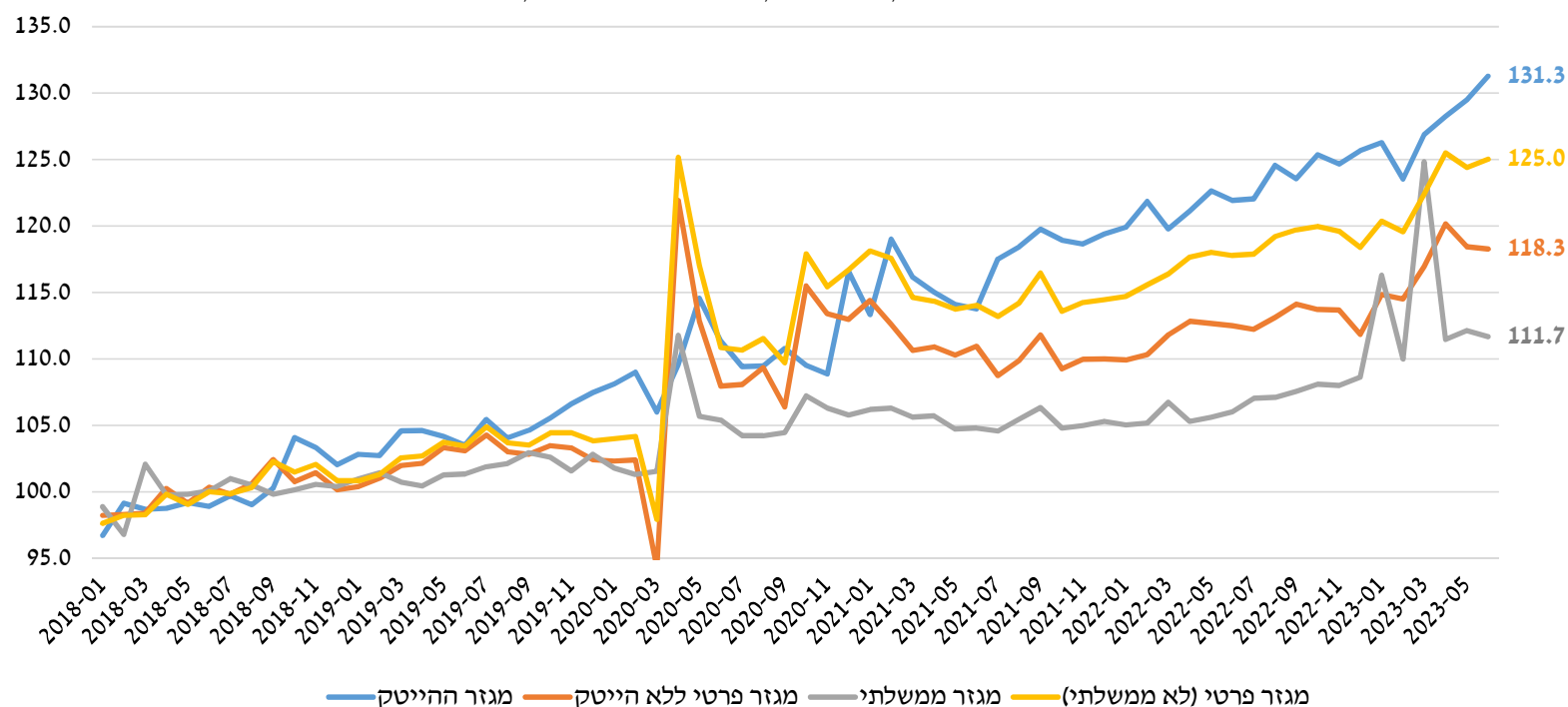
המקור: הלמ"ס ועיבודי בנק ישראל.

שיעור המשרות הפנויות יורד מהשיא שנרשם ביציאה מהקורונה, אך עדיין ברמה גבוהה מאשר טרם הקורונה

השכר במגזר העסקי עלה במהירות בחודשים האחרונים ומתייצב ברמה הגבוהה

מדד השכר בהייטק ושאר המגזר הפרטי
(ינואר 2018 - יוני 2023, נומינלי, מנוחה עונתיות, 2018 = 100)

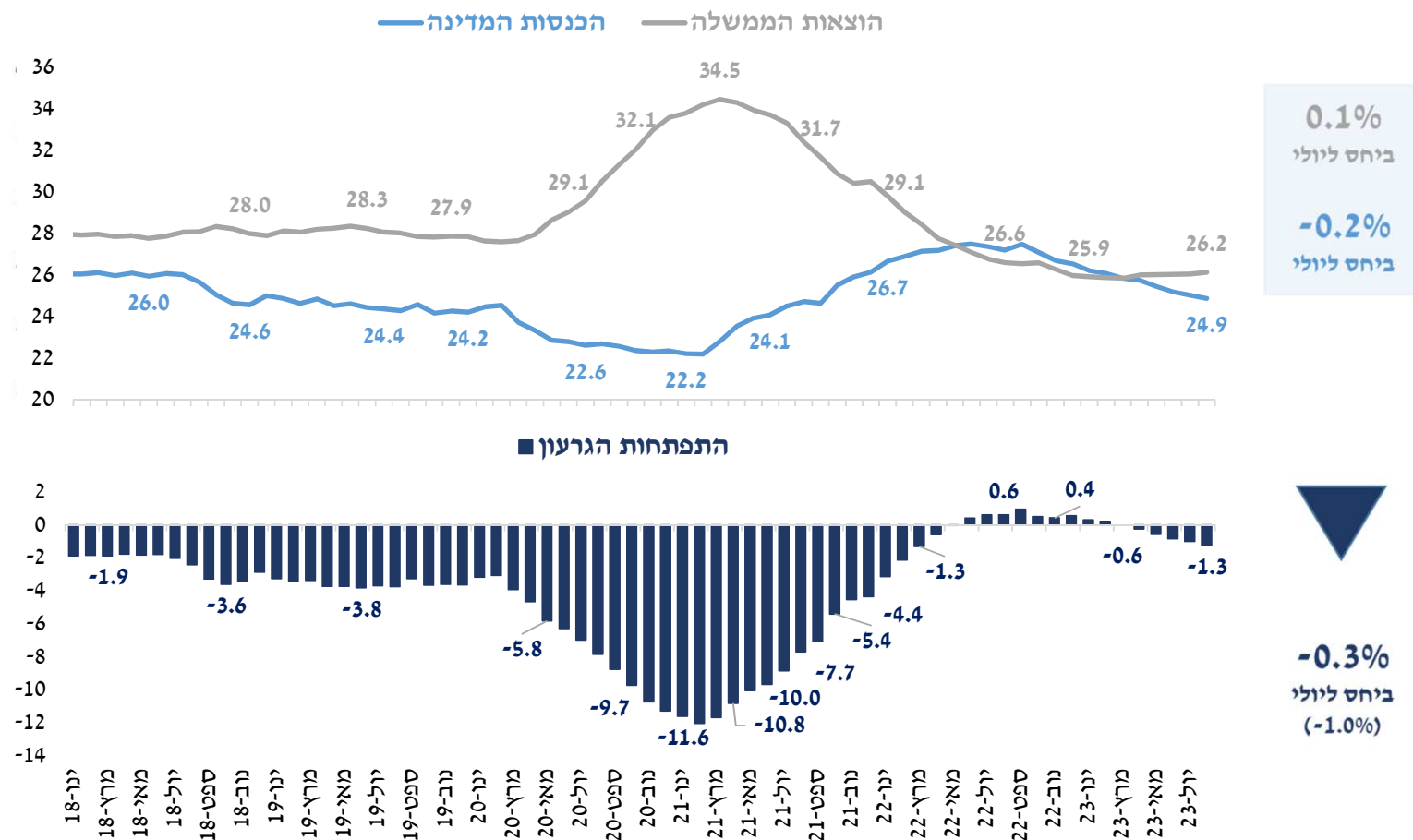

מקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ועיבודי בנק ישראל על בסיס נתוני השכר למשרת שכיר המגזר הממשלתי לפי הגדרת הלמ"ס כולל את היחידות: משרדי הממשלה, המוסד לביטוח לאומי, הרשויות המקומיות, המוסדות הלאומיים וכן מלכ"רים שהגופים הנ"ל מממנים את עיקר הוצאותיהם. מגזר ההייטק בתרשים זה כולל את הענפים: ייצור תרופות (21) ייצור מחשבים, מכשור אלקטרוני ואופטי (26), תכנות מחשבים, ייצור כלי תחבורה והובלה אחרים (30), ייעוץ התחום המחשבים ושירותים נלווים אחרים (62), שירותי מידע (63), מחקר מדעי ופיתוח (72). שאר המגזר הפרטי (לא ממשלתי) כולל את כל שאר ענפי הכלכלה.

ההכנסות החרिגות ממסים שתמכו בגירעון נמוך בשנים 2021-2022 דועכות

רמת הגירעון עדיין נמוכה, אך בעיקר בשל שחיקת ההוצאות ביחס לתוצר

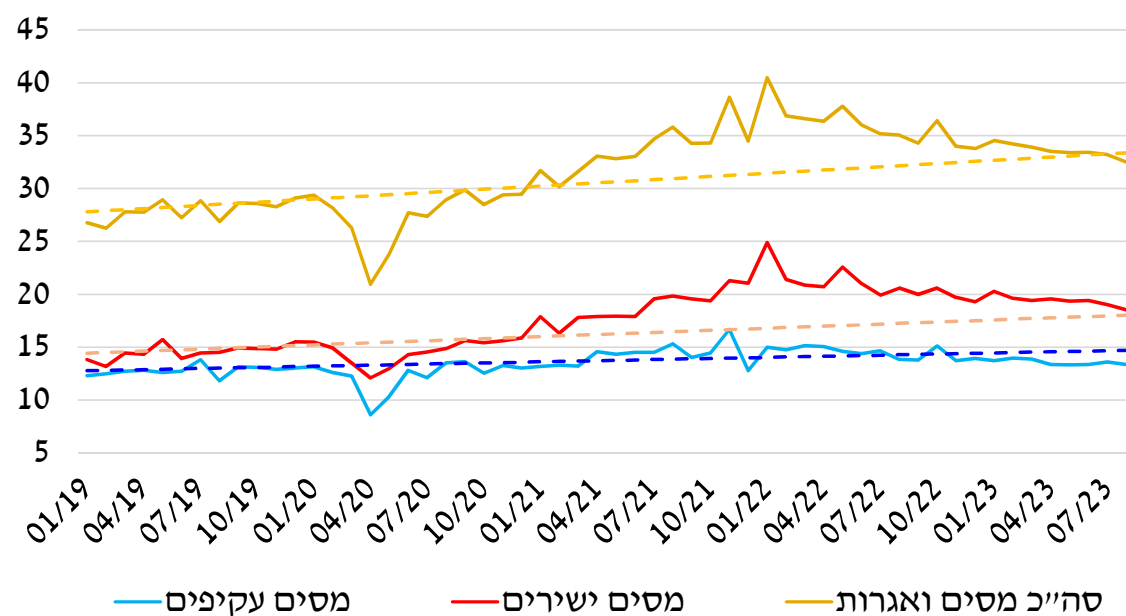
התפתחות העודף / גירעון, ההוצאות וההכנסות כאחוז מהתוצר המצטברים ב- 12 החודשים האחרונים

המקור: משרד האוצר

הגידול החרוג של ההכנסות ממסים נמוג והתקבולים מתכנסים למגמה ארוכת הטוח

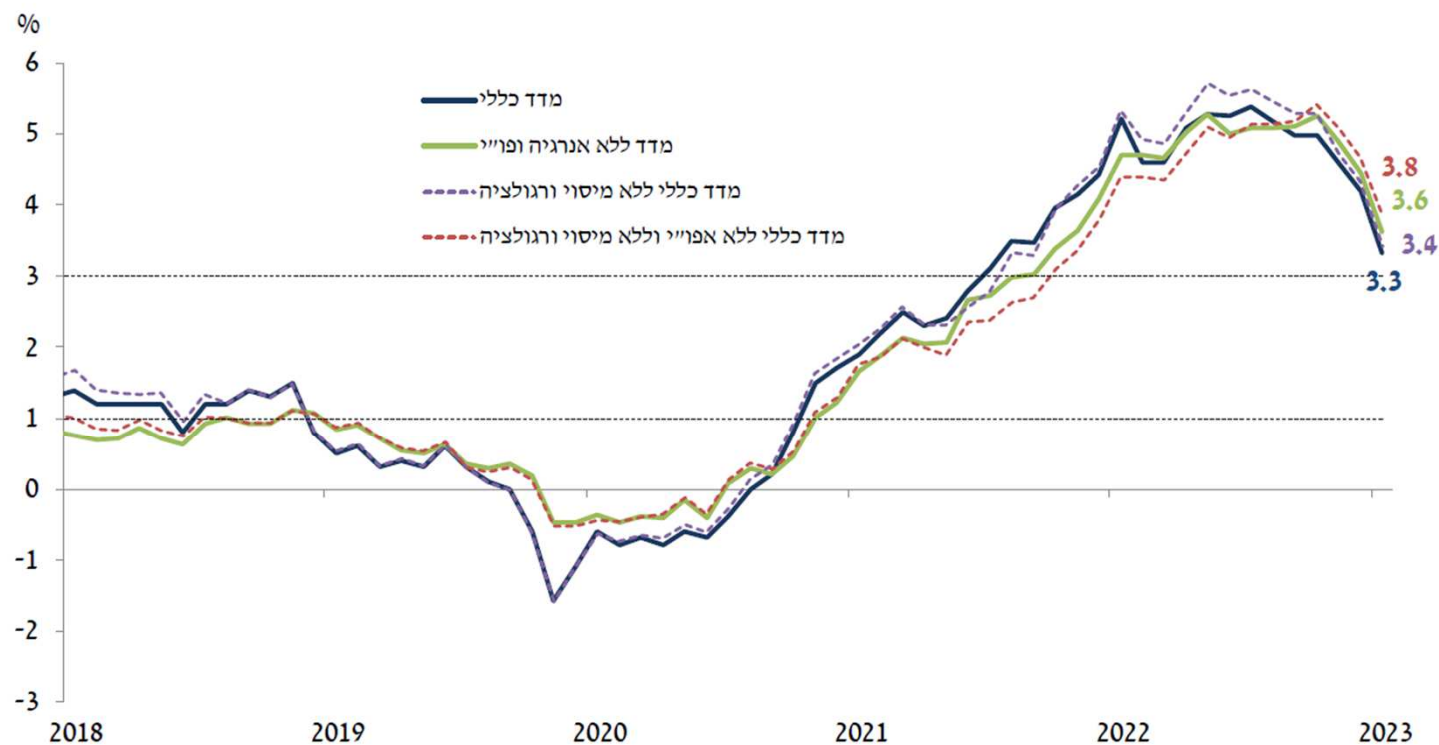
תקבולי הממשלה ממסים ישירים ועקיפים בניכוי שינויי חקיקה ופעולות חריגות
ינואר 2019 – אוגוסט 2023, מנוכה עונתיות, מיליארדי ש"ח, **מחירים קבועים**, מגמת 2014-2019

המקור: משרד האוצר, ביטוח לאומי ועיבודי בנק ישראל

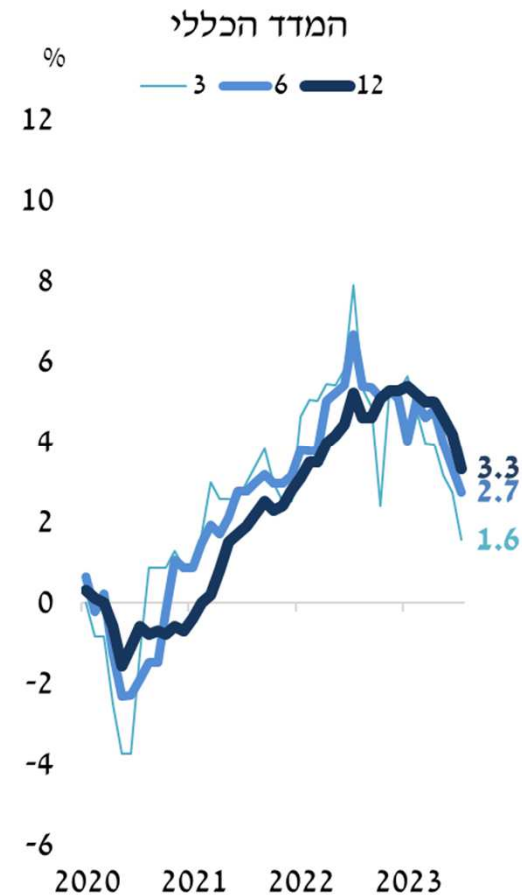
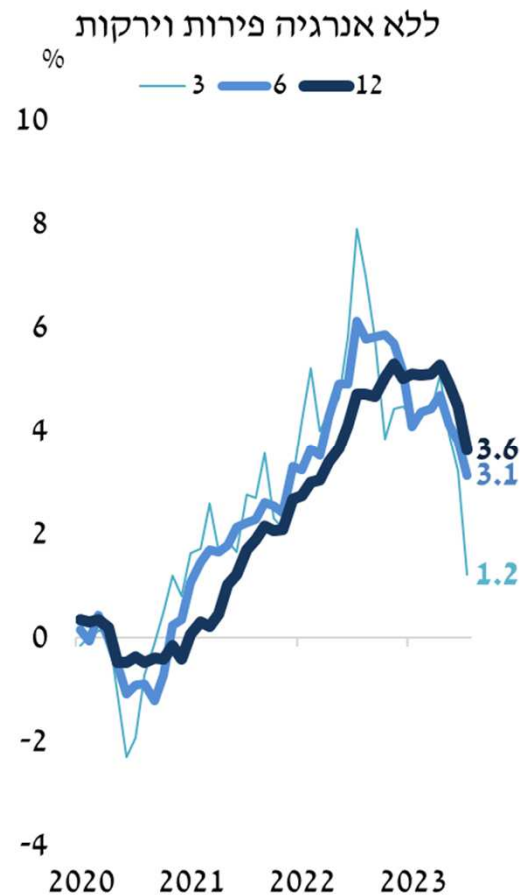
האינפלציה מתמתנת בהדרגה, אך עדיין מצויה מעל היעד

מדד כללי וללא אנרגיה פירות וירקות (עם וללא השפעת התערבויות מוסדיות)

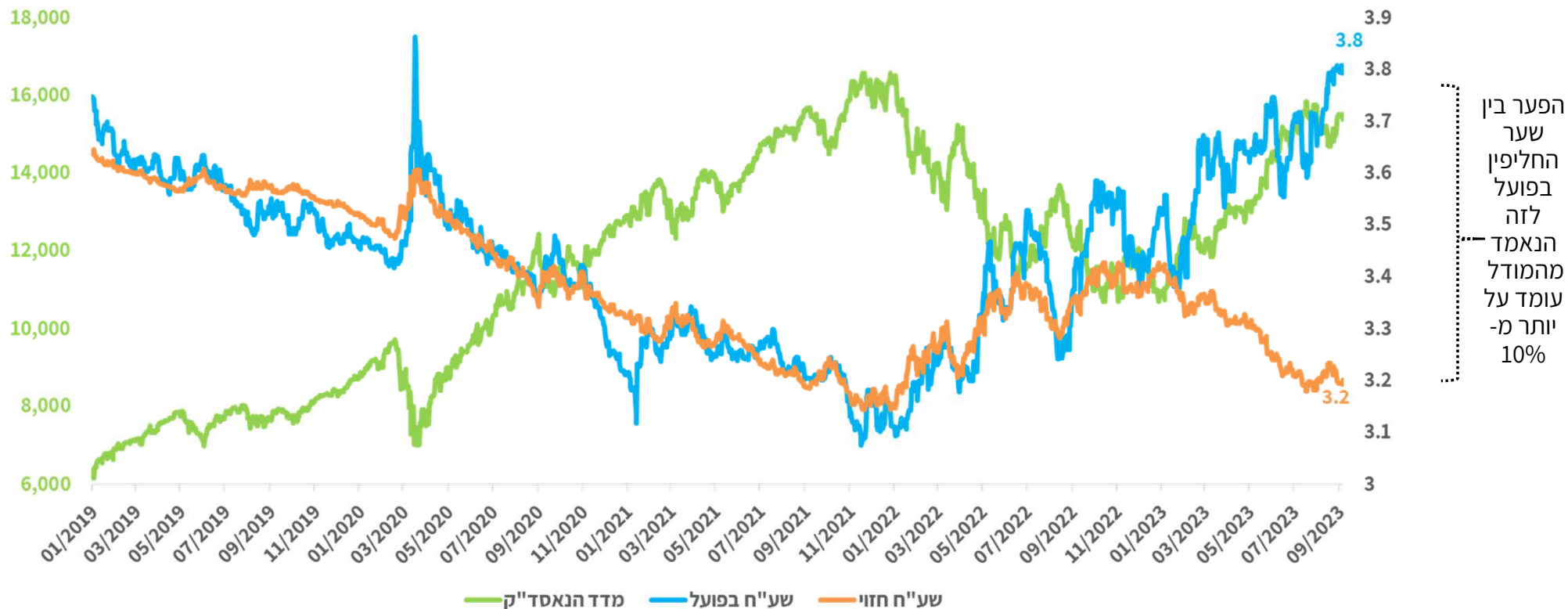
קצב האינפלציה מתמתן בחודשים האחרונים

האינפלציה והאינפלציה ללא אנרגיה, פירות וירקות

הפיחות ה"עודף" נאמד ביותר מ-10% לכך יש השפעה ניכרת על האינפלציה

מדד הנאסד"ק, שער החליפין, ושע"ח הנאמד מרגרסיה של שער החליפין על הנאסד"ק

התמסורת משע"ח לאינפלציה נאמדת בכ-10%-20. כלומר הפיחות העודף תורם משמעותית לאינפלציה השנתית

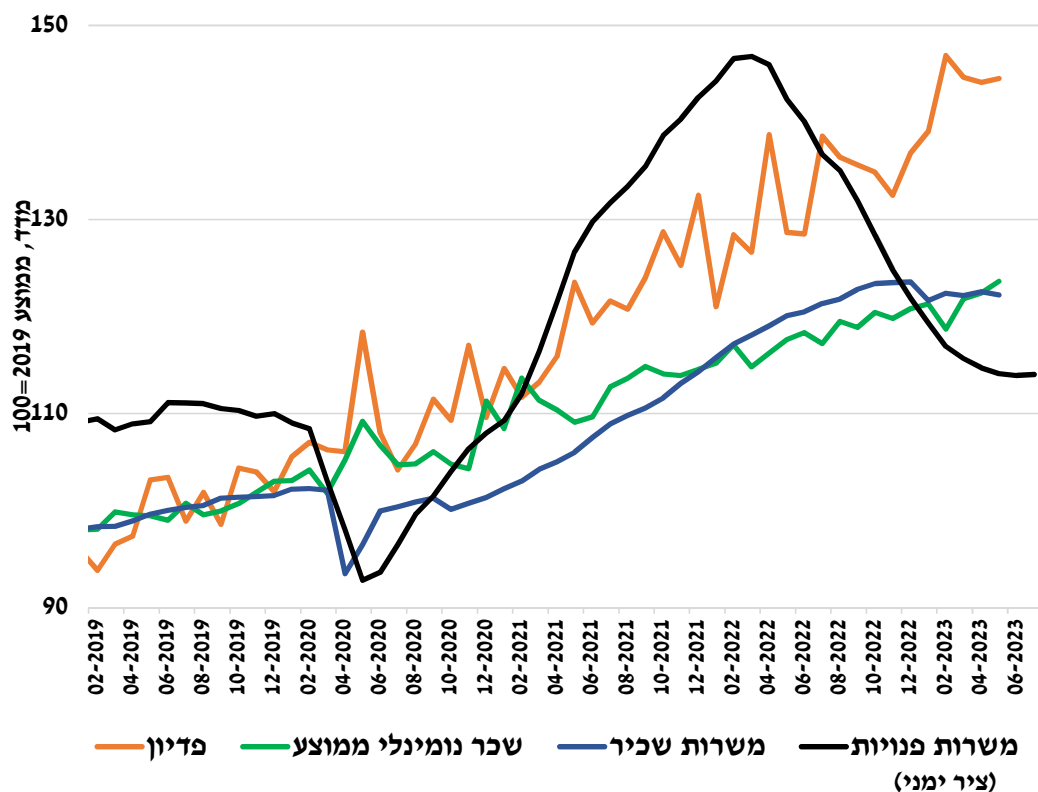
$$\log(ILS_USD_t) = \beta^0 + \beta^1 * \log(NDX_t) + \varepsilon$$

מקורות: עיבודי בנק ישראלי לנתוני BLOOMBERG והלמ"ס

גיוסי ההון של חברות ההזנק ירדו בחדות. המדדים האחרים בהייטק יציבים

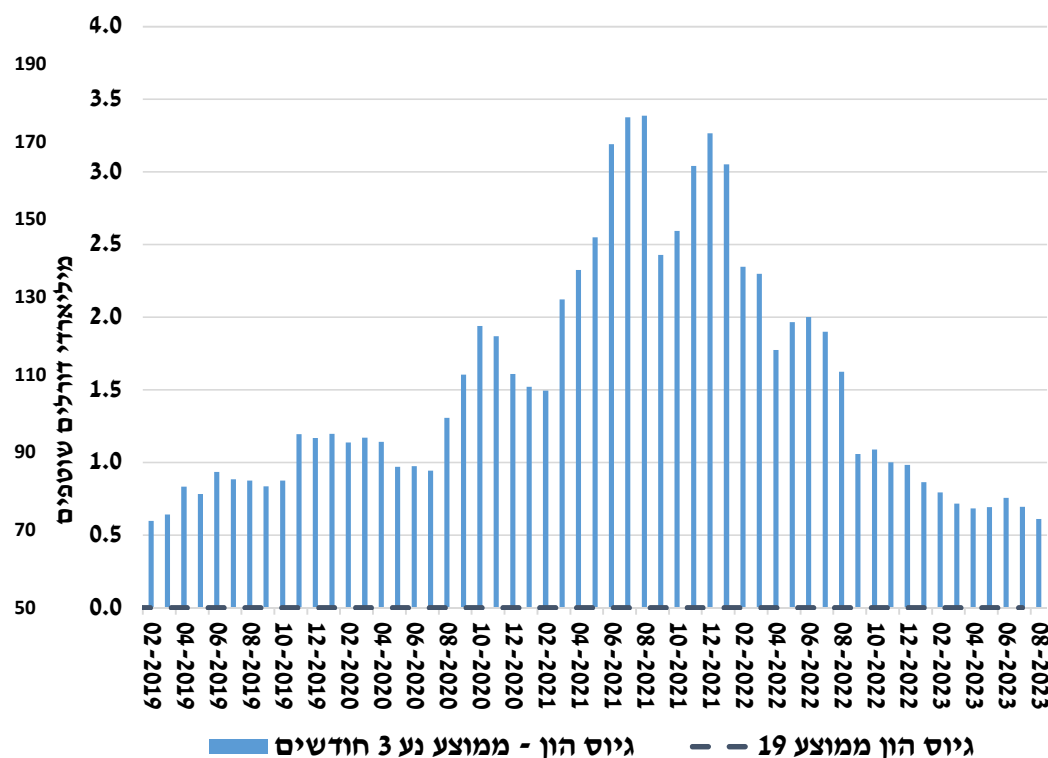
משרות שכיר, שכר ממוצע, משרות פנויות ופדיון בענף ההייטק

נתונים מנוכי עונתיות חוץ ממשרות פנויות, מדד ממוצע 2019 = 100

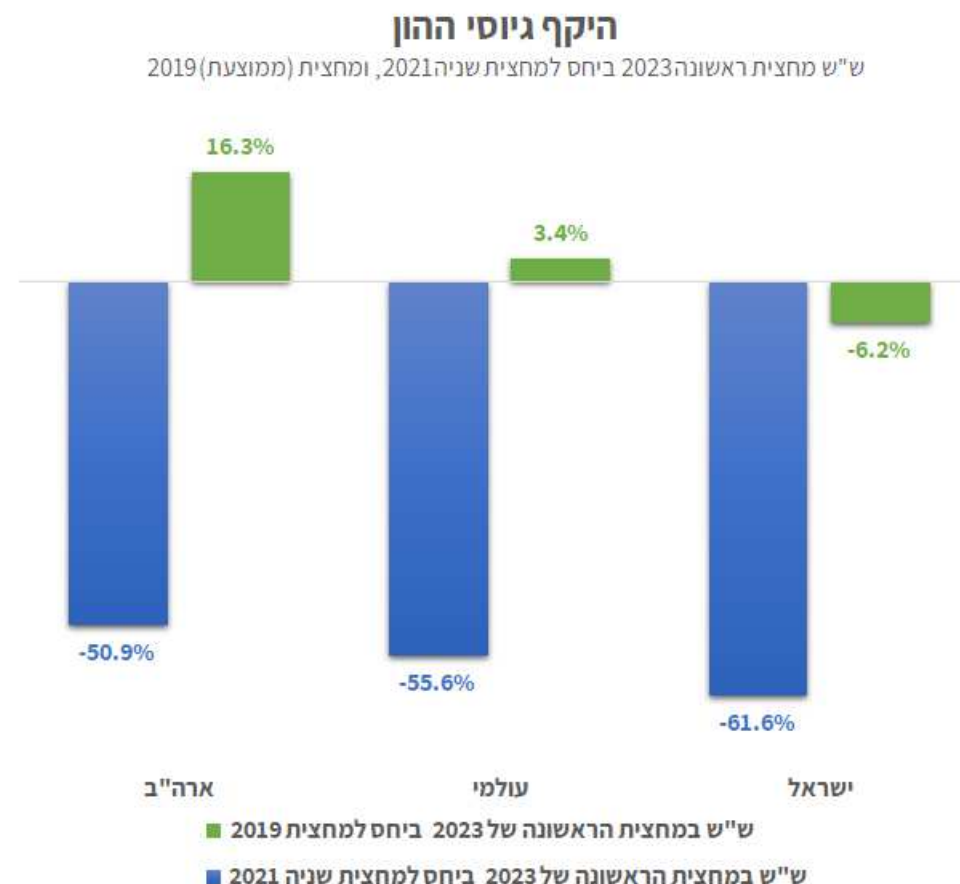
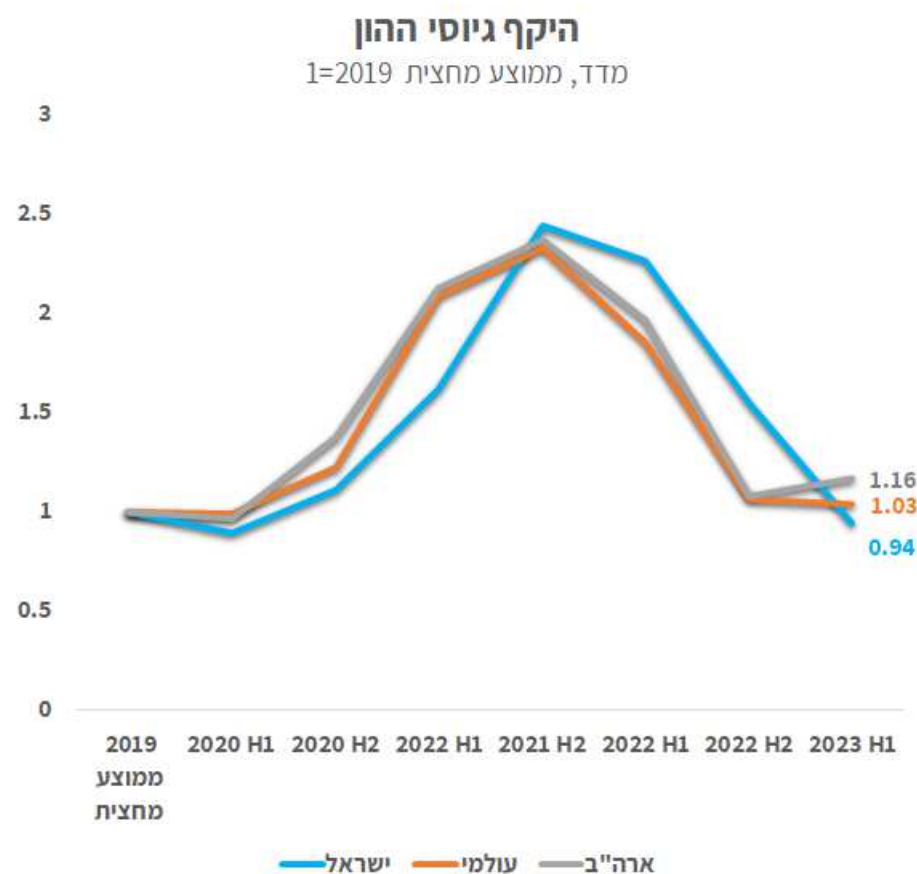
גיוסי הון של חברות הזנק*

נתוני IVC, מיליארדי דולר שוטפים, ינואר 2019-אוגוסט 2023

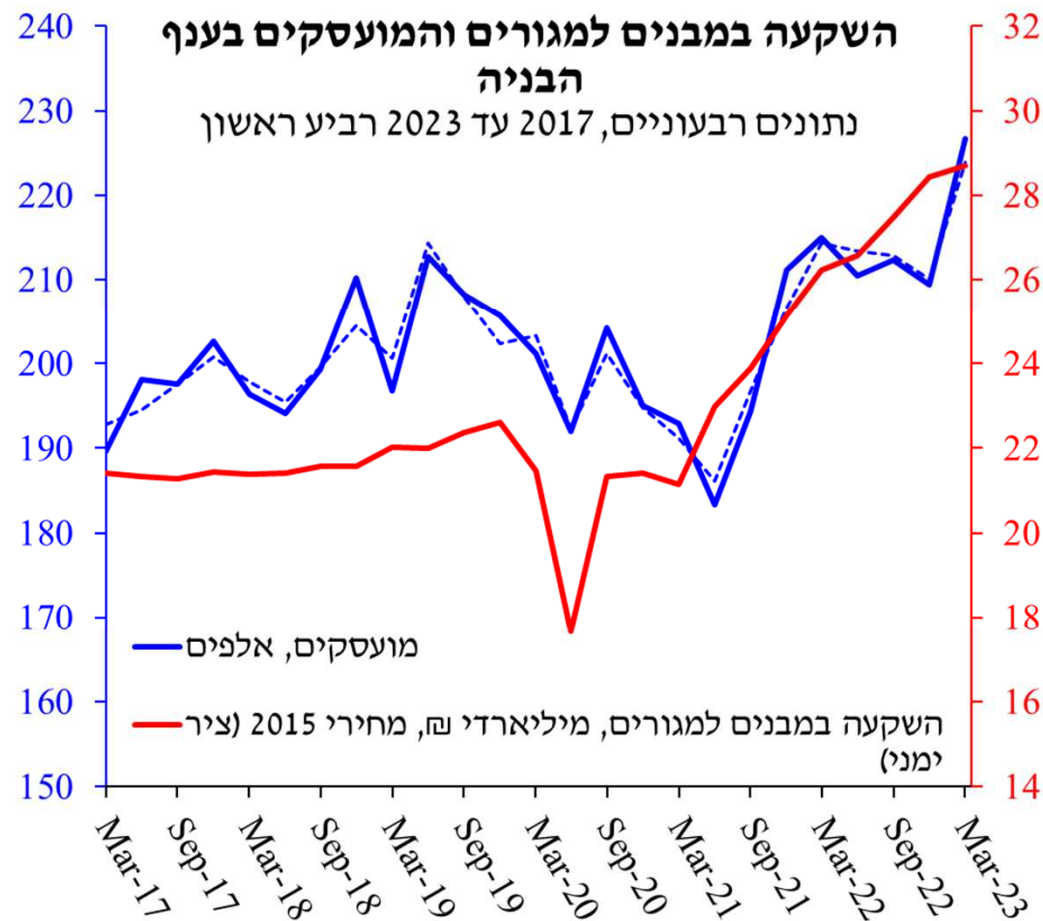
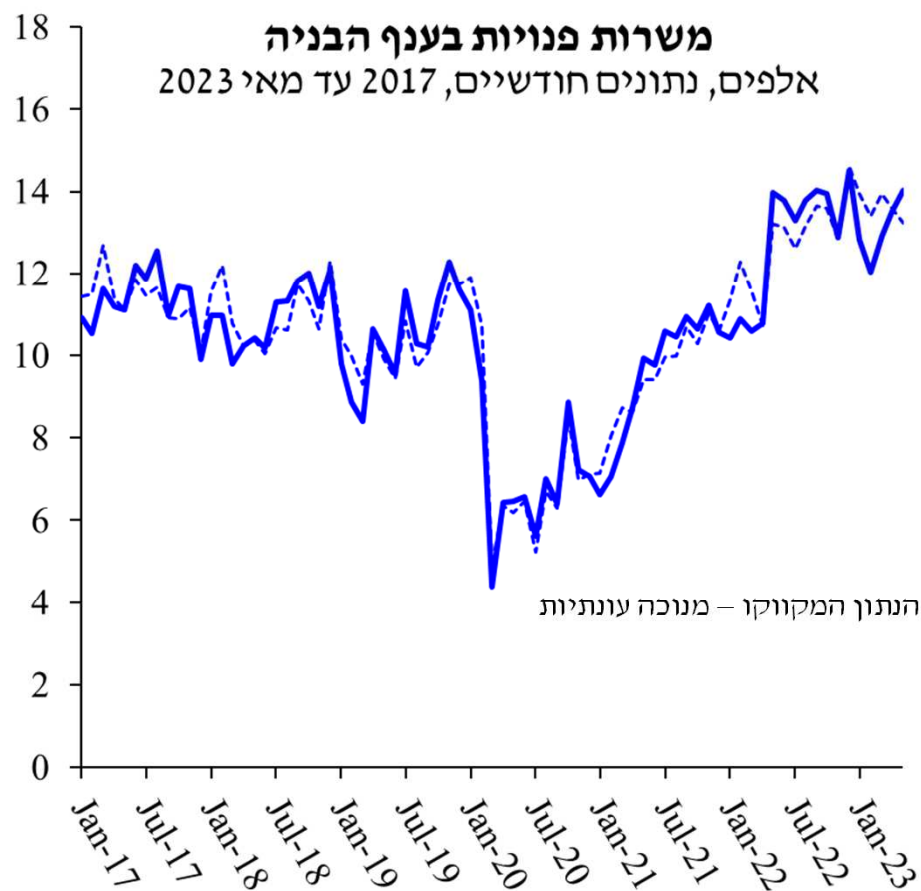

המקור: הלמ"ס, IVC analytics ועיבודי בנק ישראל

גיוסי ההון בישראל ירדו ב-2023 מעבר למגמה העולמית והם אף נמוכים מאשר ב-2019

הפעילות והתעסוקה בענף הבנייה הן ברמה גבוהה ועדיין מתרחבות, אך קצב ההתרחבות מתמתן

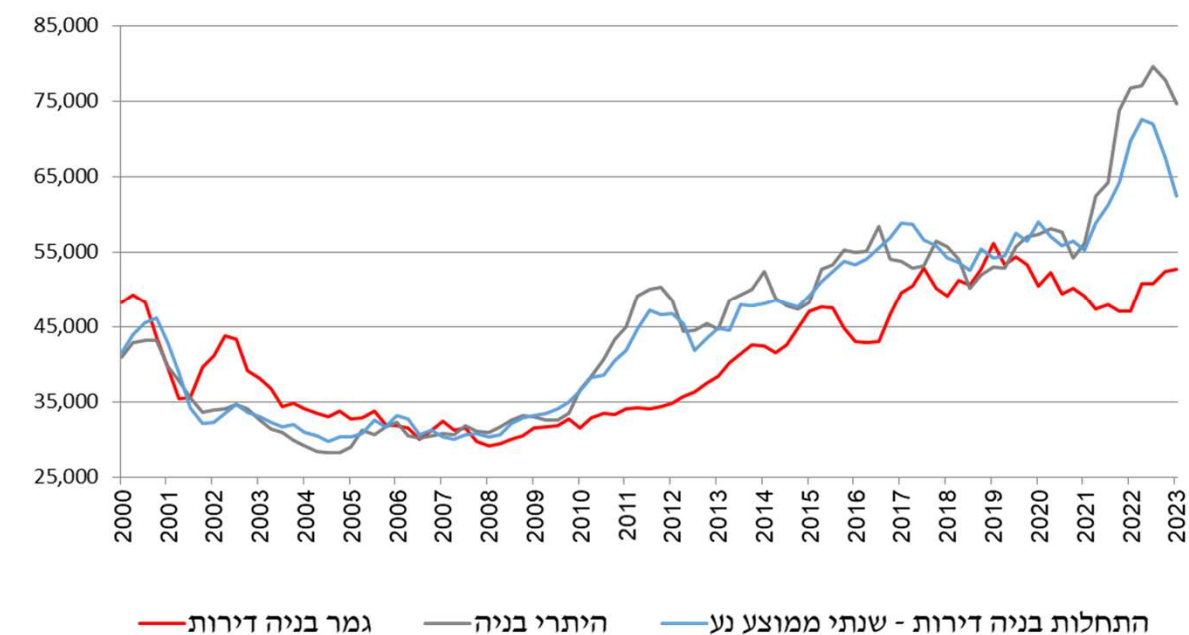
המקור: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ובנק ישראל.

יש ירידה בהתחלות הבניה ובנתוני הקצה גם בהיתרים

עדיין יש יותר התחלות
בניה מסיומים ולכן
היקף הבניה גדל.

מספר ההיתרים גבוה
מההתחלות, מה
שתומך בהתרחבות
הבניה בטווח הקצר.

התחלות הבניה, גמר הבניה והיתרי הבניה – היקף שנתי
עד 2023Q1

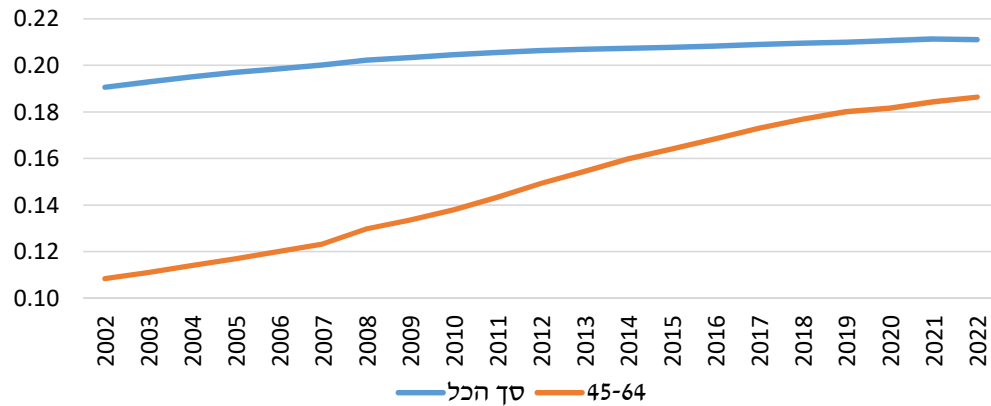

המקור : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

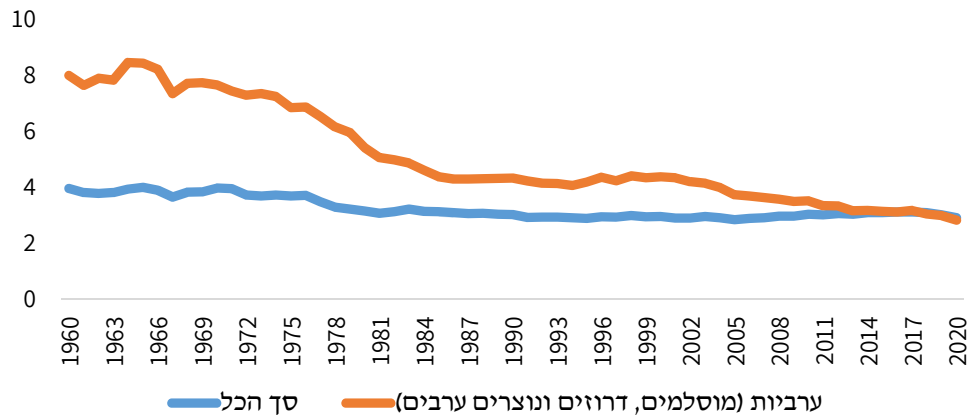
החברה הערבית בישראל
בבחינה ארוכת טווח
האם הפערים מצטמצמים?

החברה הערבית בישראל – דמוגרפיה

שיעור הערבים באוכלוסייה

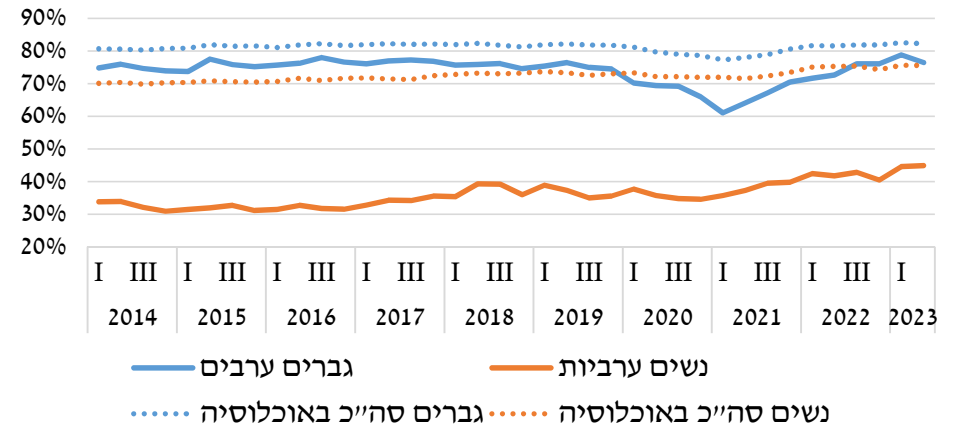

מספר ילדים לאישה

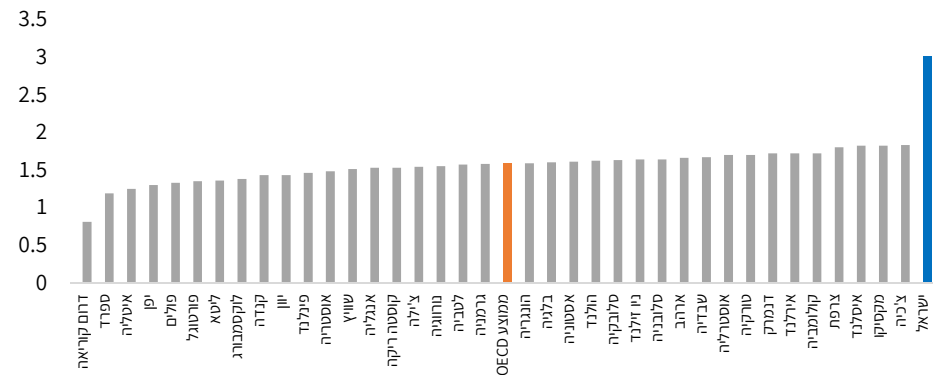

מקורות OECD, הלמ"ס ועיבודי בנק ישראל

שיעור תעסוקה
גילאי 25-64, נתונים רבעוניים, Q2-2014-2023

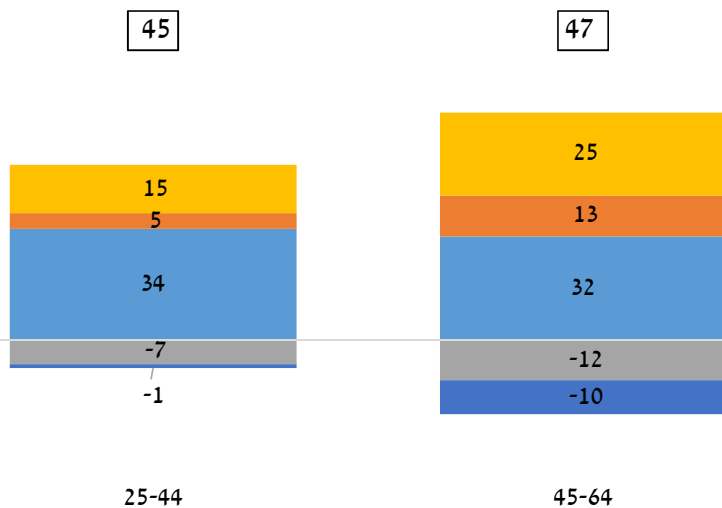
שיעור הפרייון במדינות ה-OECD (2021)

פער ההכנסות בין משקי בית מהחברה הערבית לבין משקי בית של יהודים שאינם חרדים אינו מצטמצם בדור הצעיר בהשוואה למבוגרים רוב הפער נובע מההכנסות מעבודה – בשני הדורות

תרומת הגורמים להבדלים בהכנסה הפנויה לנפש, בין
 משקי בית צעירים ערבים למשקי בית צעירים יהודים
 שאינם חרדים (אחוזים)

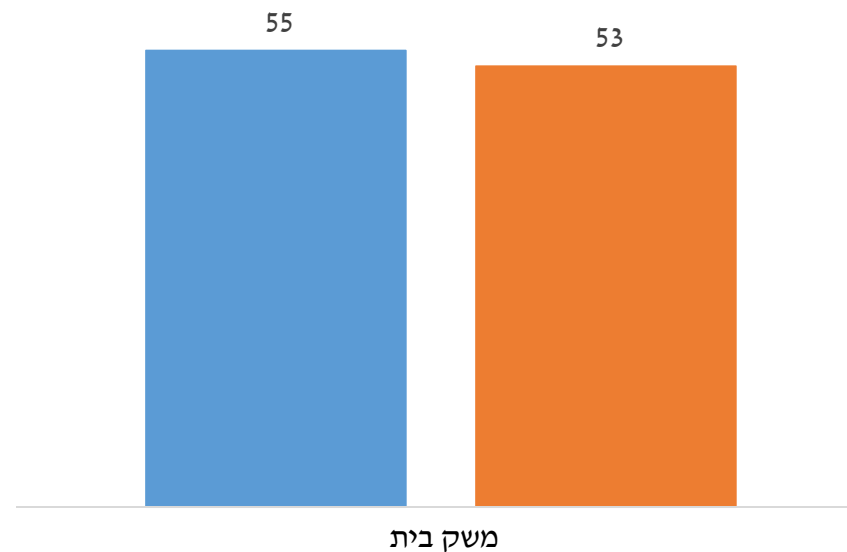
- הכנסה מפנסיה ומהון
- הכנסה מעבודה
- גודל משק הבית
- העברות ישירות נטו
- אחר

המקור: סקר הוצאות משק הבית של הלמ"ס 2021 ועיבודי בנק ישראל.
 במסגרת סך פער ההכנסה באחוזים. "אחר" הוא הפער שנובע מגורמים שלא נצפים
 בנתונים. משקי בית בגילי 25-44, ללא ערביי ירושלים.

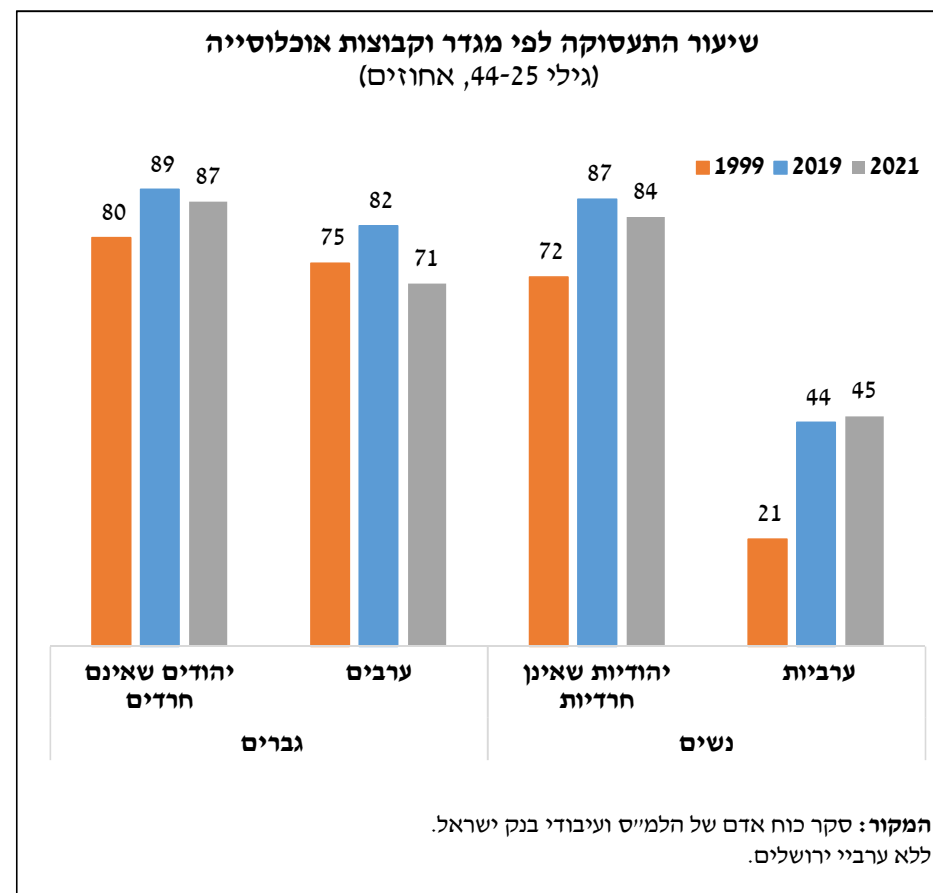
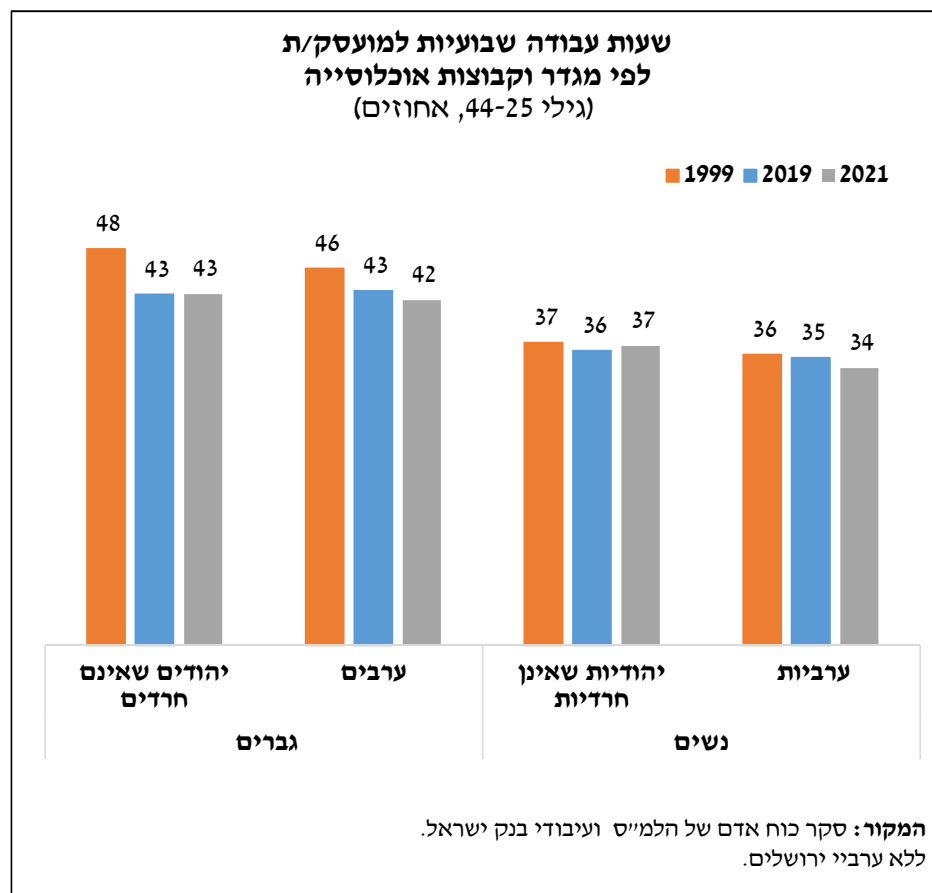
יחס הכנסה פנויה לנפש בין משקי בית ערבים לבין משקי
 בית יהודים שאינם חרדים, לפי קבוצות גיל
 (אחוזים)

- גילי 25-44
- גילי 45-64

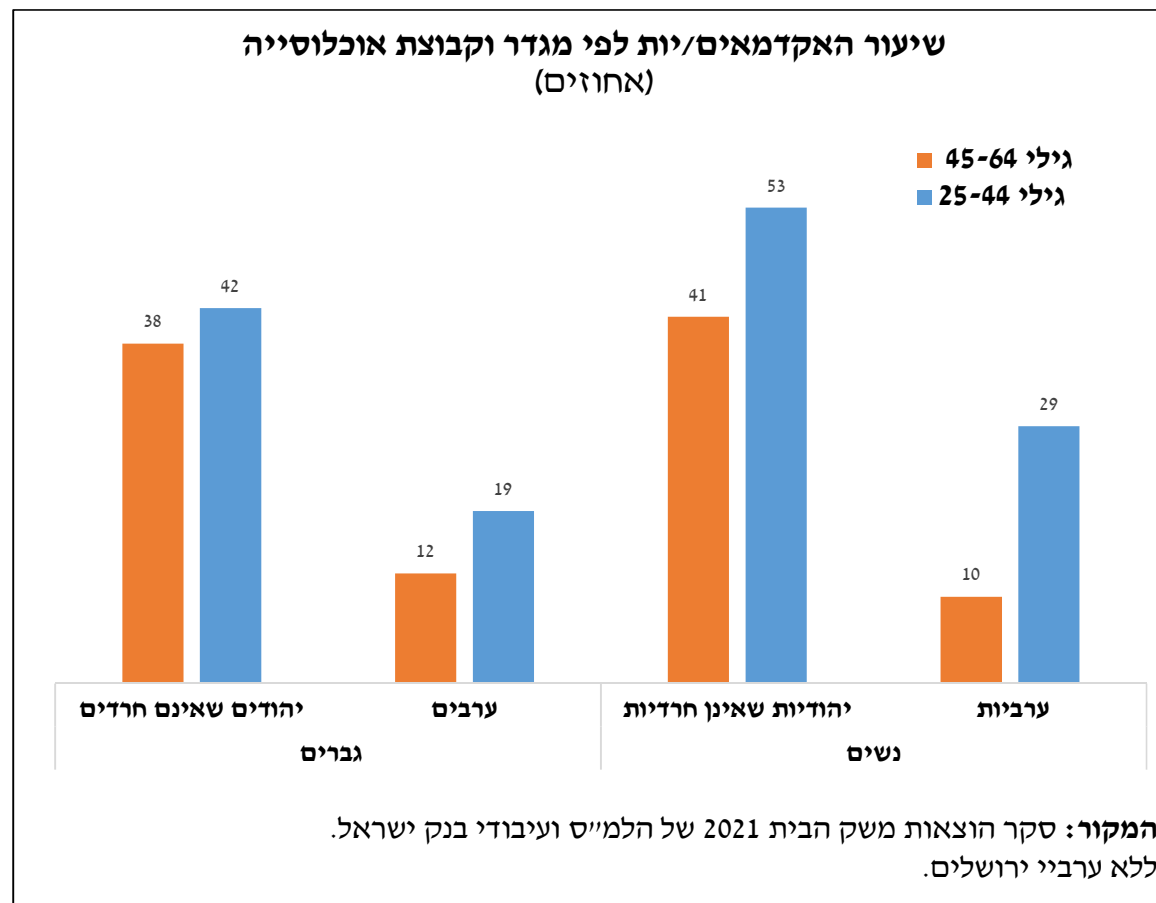

המקור: סקר הוצאות משק הבית 2021 של הלמ"ס ועיבודי בנק ישראל.
 קיבוץ לפי גיל ראש/ת משק הבית. ללא ערביי ירושלים.

פערי התעסוקה בקרב הגברים הצעירים לא הצטמצמו לאורך השנים, ובקרב הנשים – למרות צמצום מסויים – הפערים גדולים מאוד

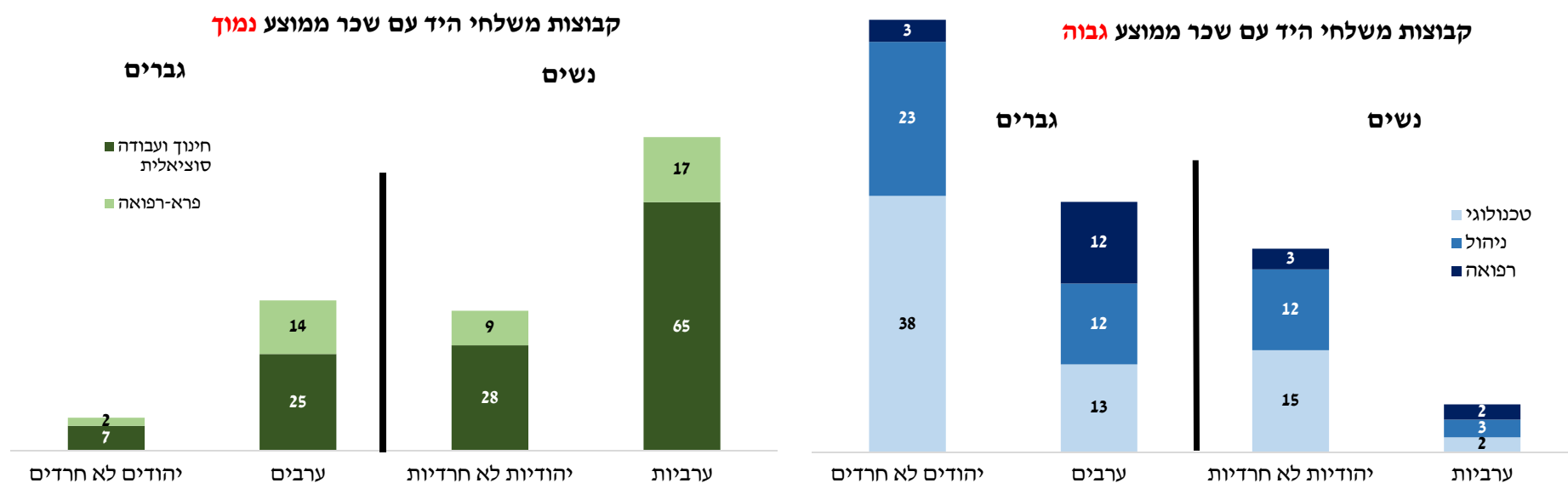

יש צמצום מסויים בפערי ההשכלה האקדמאית

האקדמאים הערבים מרוכזים במשלחי יד עם שכר נמוך

התפלגות משלחי היד של אקדמאים בחלוקה לפי מגזר, מגדר ורמת שכר ממוצעת
אחוז מהאקדמאים, גילי עבודה עיקריים (25-64), משרה מלאה, 2018-2022

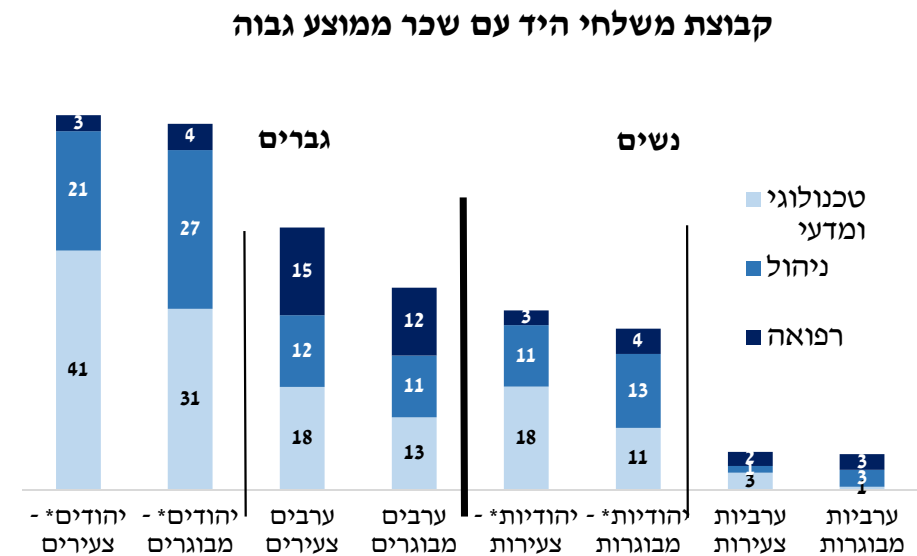
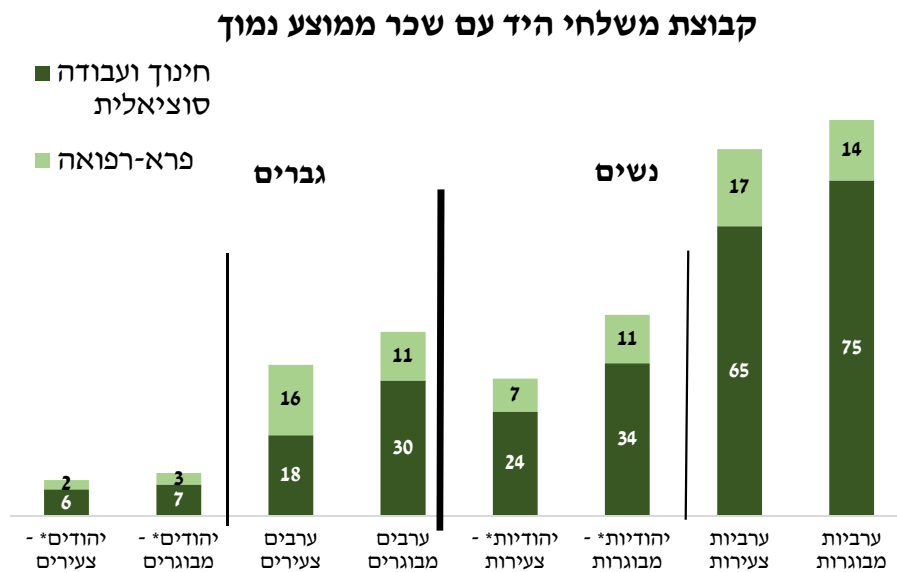
מקור: סקר כוח אדם, עיבודי בנק ישראל.

* כדי להימנע ממתאם אפשרי בין שיעור הערבים במשלח היד לבין רמת השכר הממוצעת בו, ממוצעי השכר מתייחסים ליהודים ללא מגזר חרדי. מאחר ונתוני 2022 לא היו זמינים בזמן כתיבת הפרק, ממוצעי השכר מבוססים על נתוני 2019, השנה האחרונה שלפני השפעת משבר הקורונה. השכר הממוצע של הרופאים/ות, המנהלים/ות, והעובדים/ות במשלח יד טכנולוגי (קבוצות משלחי יד עם רמות שכר גבוהות) עמד על כ-260%, 170%-ו-160%, בהתאמה, ביחס לשכר הממוצע במשק. השכר הממוצע במשלחי יד מתחום החינוך והפרא-רפואה (משלחי יד עם רמות שכר נמוכות), עמד על כ-86% וכ-95% ביחס לשכר הממוצע במשק בהתאמה.

**האחוזים באיור לא מסתכמים ל-100%, מאחר והם לא כוללים את קבוצות משלחי היד שהשכר הממוצע בהם נמצא בטווח הבינוני, היינו 100%-160% ביחס לשכר הממוצע במשק 23 בהתאמה.

והפערים לא הצטמצמו

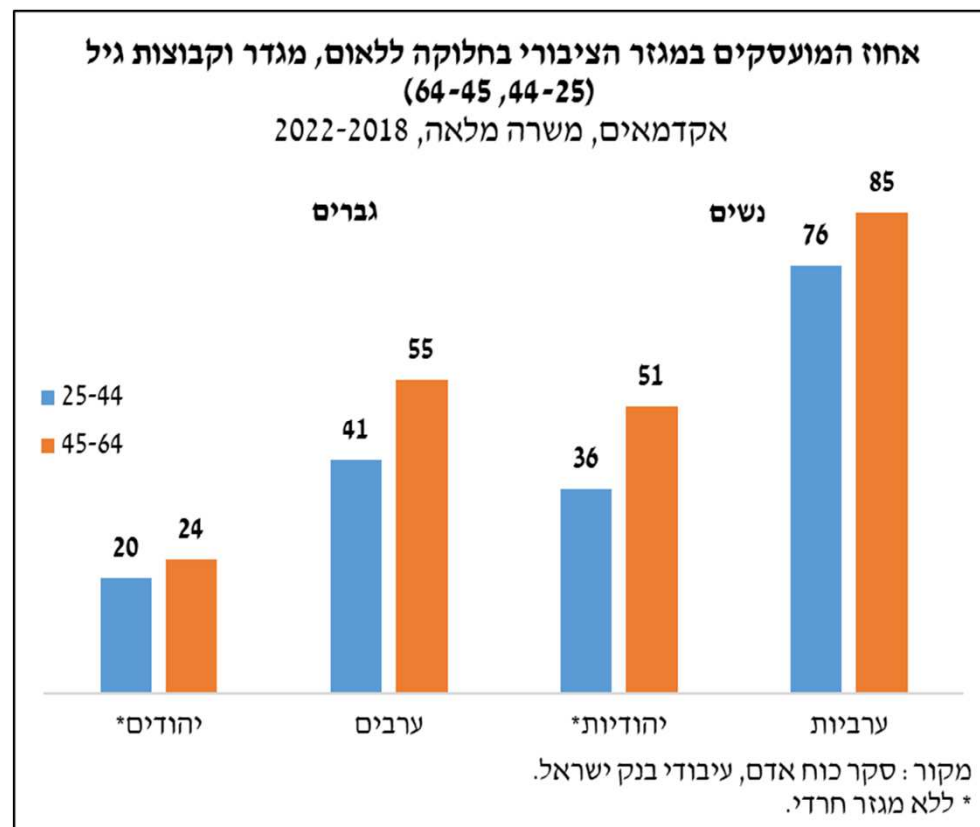
התפלגות קבוצות משלחי יד בחלוקה לקבוצות גיל (25-44 ו-45-64)
אחוז מהאקדמאים, משרה מלאה, 2018-2022

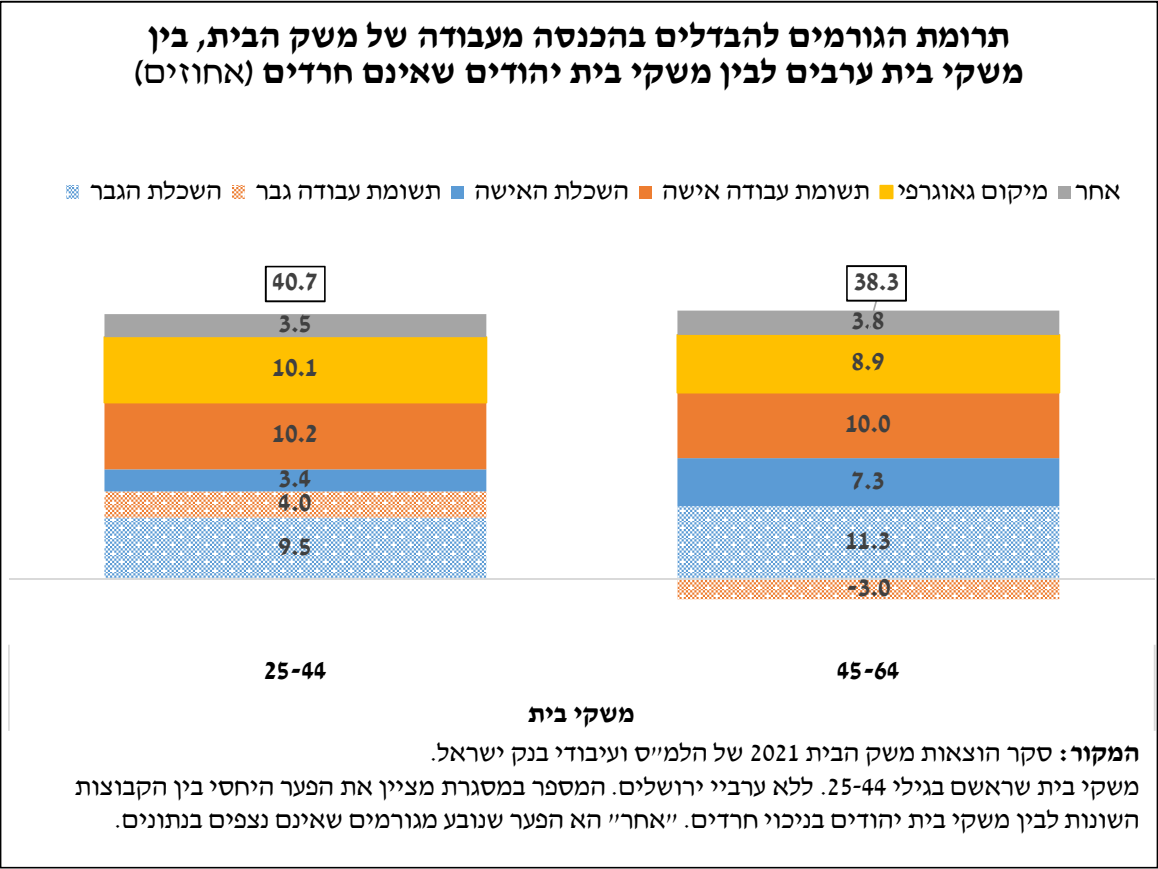
מקור: סקר כוח אדם, עיבודי בנק ישראל.
* ללא מגזר חרדי.

****** האחוזים באיור לא מסתכמים ל-100% מאחר והם לא כוללים את כל קבוצות משלחי היד. האיור כולל את קבוצות משלחי היד עם שכר ממוצע גבוה ואת הקבוצות עם שכר ממוצע נמוך ללא קבוצות האמצע.

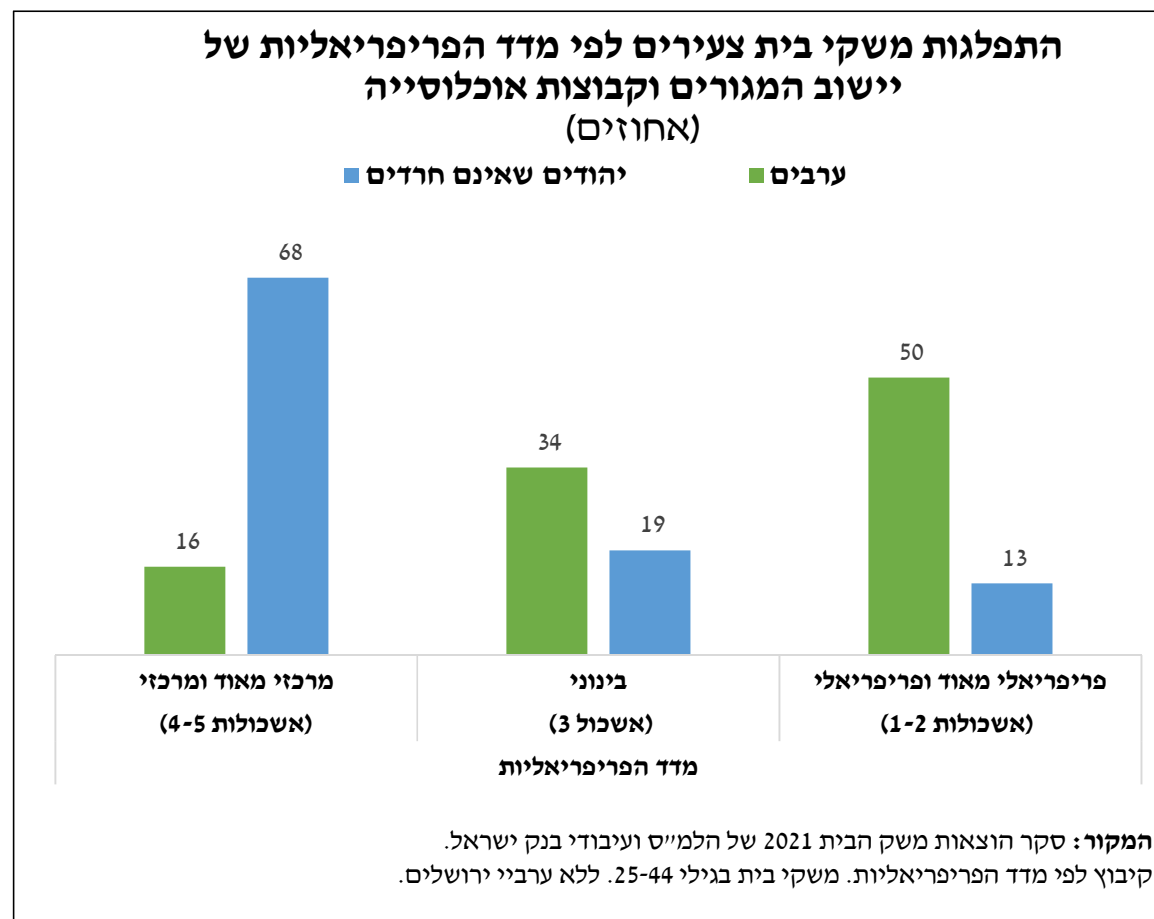
מיקוד העובדים הצעירים מהחברה הערבית בתעסוקה במגזר הציבורי נותר גבוה בהרבה מאשר בקרב יהודים לא חרדים

גודל פערי ההכנסה מעבודה לא השתנה בין הדורות: העליה בהשכלת הנשים מהחברה הערבית קוזה מול ירידה יחסית בתשומת העבודה של הגברים

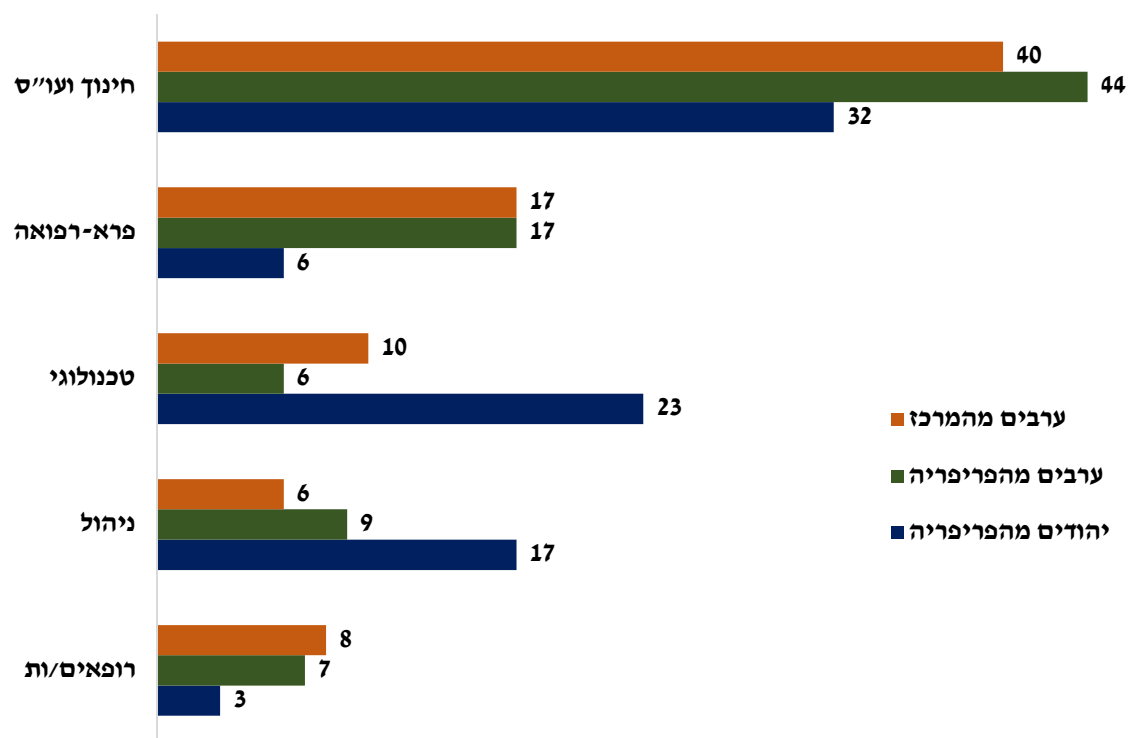
גם בקרב הצעירים: חלק גדול יותר של החברה הערבית מרוכז בפריפריה הגיאוגרפית בהשוואה ליהודים שאינם חרדים

לפריפריאליות יש השפעה קטנה על התפלגות משלחי היד בהשוואה בין יהודים לחברה הערבית

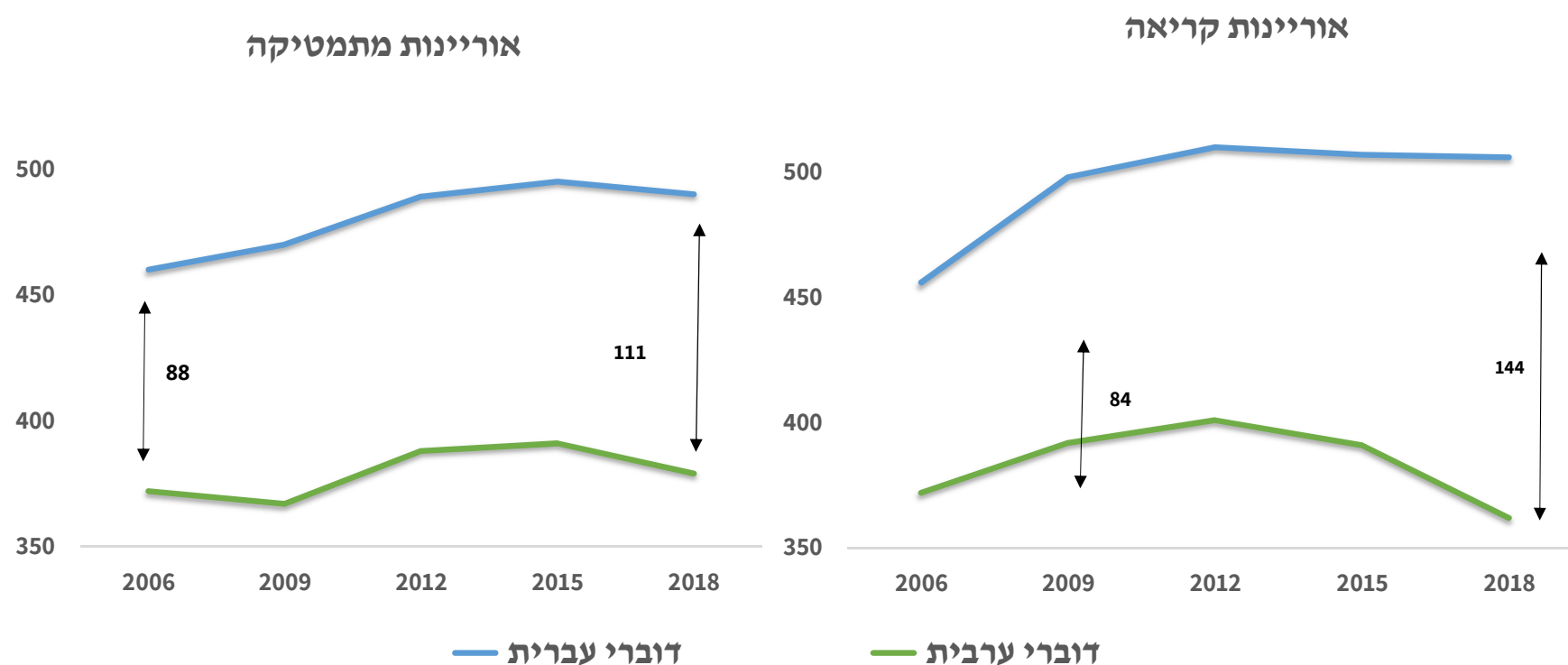
התפלגות קבוצות משלחי היד בחלוקה לפי לאום ומידת פריפריאליות

אחוז מהאקדמאים, בגילי העבודה העיקריים (25-64), משרה מלאה, 2018-2022

ישנם פערים ניכרים בהישגי התלמידים בין מערכת החינוך העברית והערבית, והם לא מצטמצמים

הישגי תלמידים בני 15 במבחני PISA בבתי ספר דוברי עברית וערבית בישראל (והפער ביניהם)

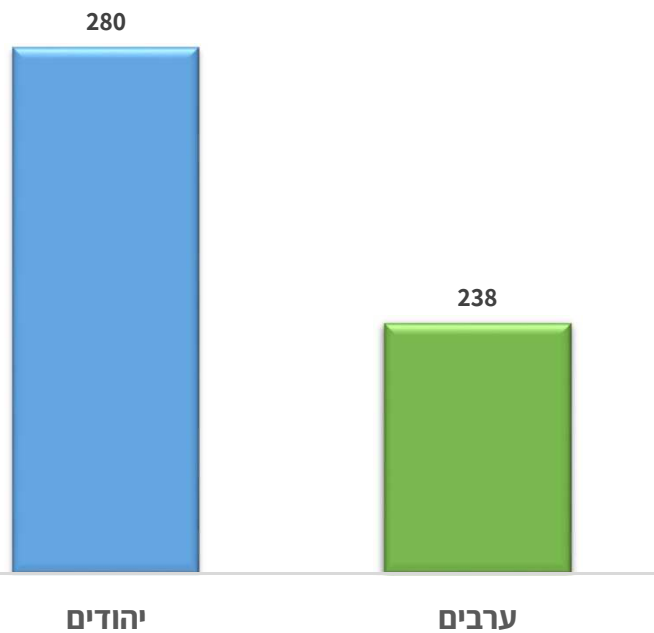

המקור: ראמ"ה (2019), "פיזה 2018: אוריינות בקרב תלמידים בני 15 בקריאה, מתמטיקה ומדעים", נתונים שהופיעו בטבלאות 9 ו-14.

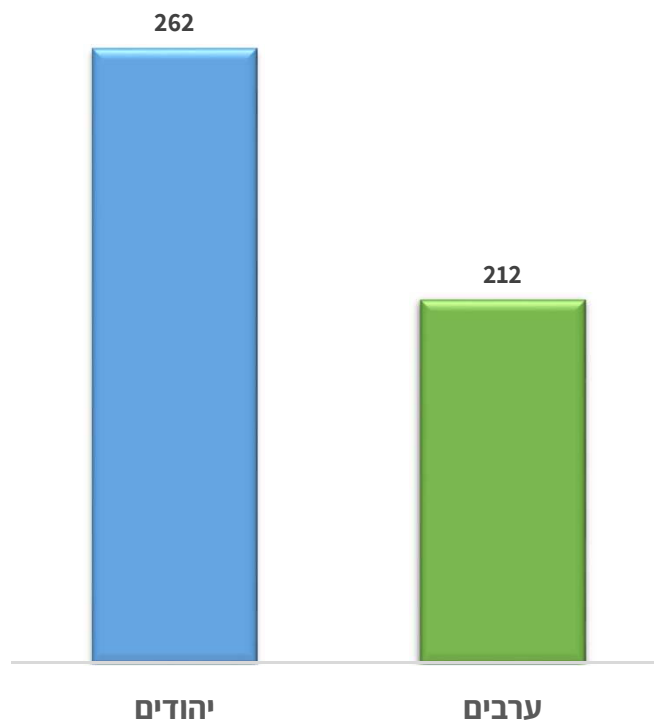
הפערים בחינוך מתבטאים בפערי מיומנות עובדים

ציונים במבחני מיומנות עובדים בין לאומיים (PIAAC)

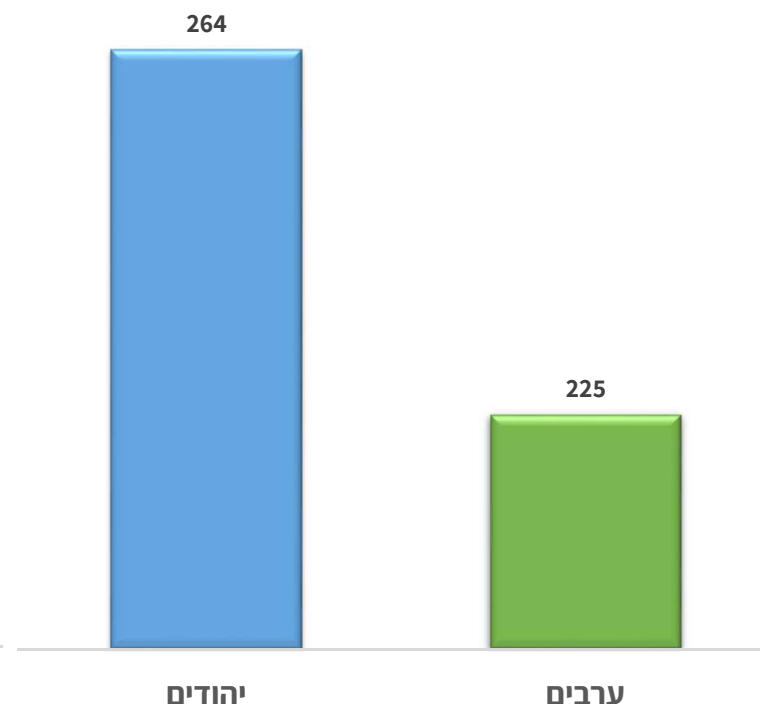
פתרון בעיות בסביבה
מתוקשבת

אוריינות מתמטית

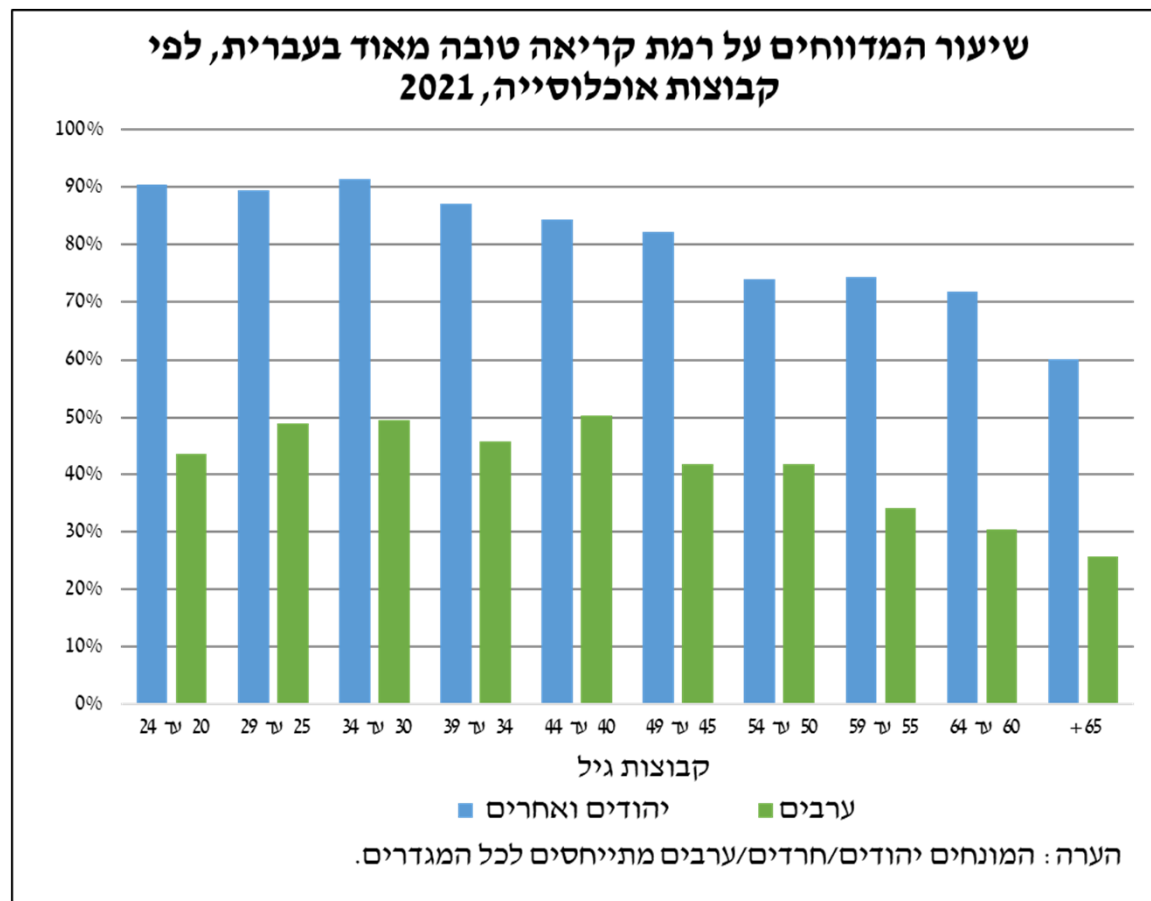

אוריינות קריאה

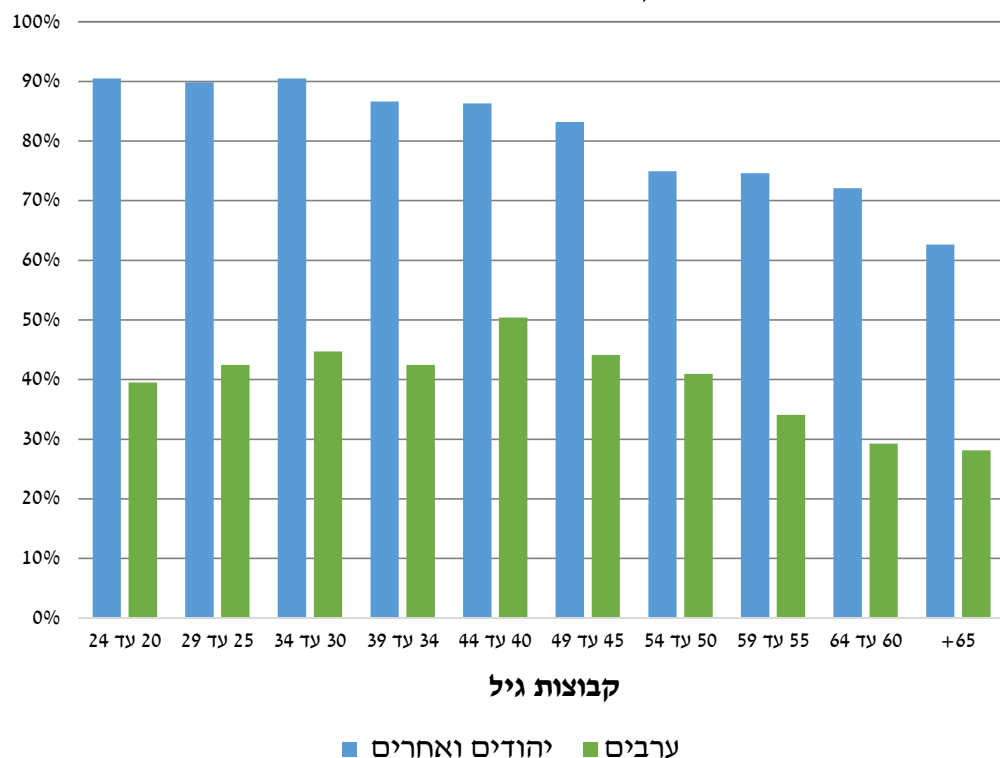
חסם חשוב הוא רמת השליטה בשפה העברית בחברה הערבית.

הפער אינו מצטמצם בקרב הדור הצעיר

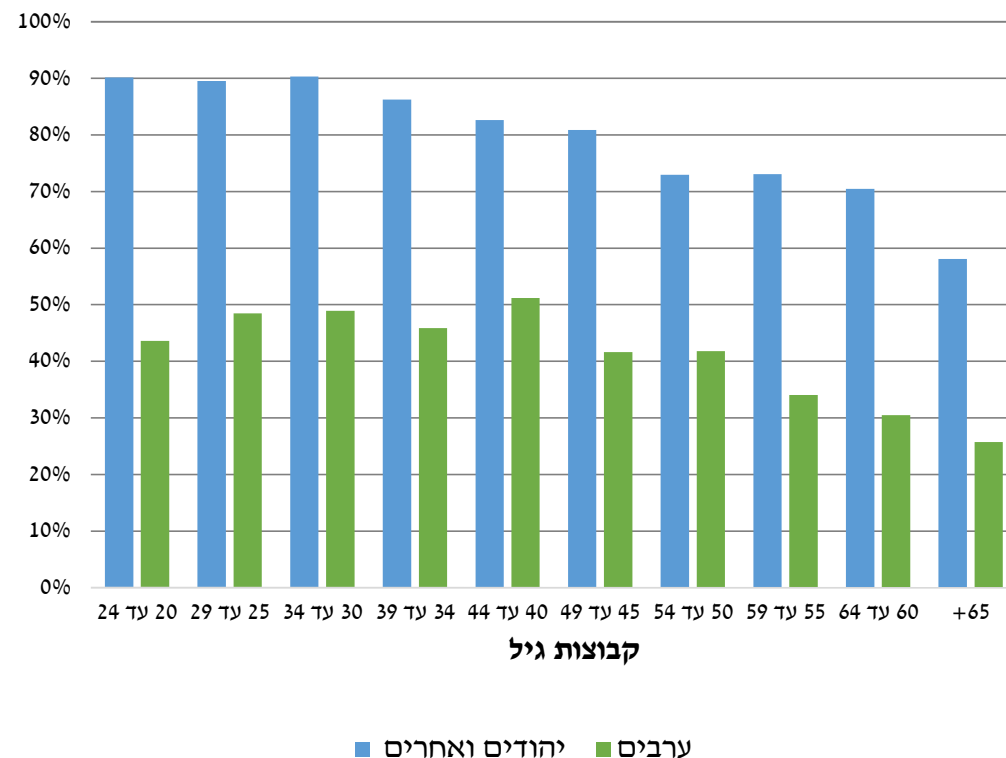

היעדר השיפור בשליטה בעברית בולט גם בכתיבה ודיבור

שיעור המדווחים על רמת דיבור בעברית טובה מאוד, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2021

שיעור המדווחים על רמת כתיבה בעברית טובה מאוד, לפי קבוצות אוכלוסייה, 2021

צעדים לקידום פתרונות לפערי ההכנסות

- לאור משקלה הגדול, והגדל, של החברה הערבית בכח העבודה בישראל, צמצום פערי המיומנויות והפריון בין ערבים ליהודים לא חרדים בישראל הוא **סוגיה כלכלית מהמעלה הראשונה**, לא רק נושא חברתי.
- הצגתי היום בהרחבה את ה**בעיה**: על כיווני הפתרונות הרחבנו בהזדמנויות קודמות, אז היום אזכיר אותם בקצרה:
- **החלטה 550 של הממשלה לצמצום הפערים בחברה הערבית, התווה מהלך רב-שנתי נרחב וחשוב** לצמצום פערים וקידום ההשכלה בחברה הערבית, תוך הקצאת משאבים ניכרים לכך. המשך קידומה יכול להוות כלי אפקטיבי לטיפול בסוגיה.
- קידום המענים לצרכי החברה הערבית צריך להסתייע **בשלטון המקומי**. החברה הערבית עצמה – והממשלה – צריכות לפעול כדי לשדרג את איכות השלטון המקומי ולאפשר את פעילותה של **מנהיגות מקומית המחוייבת לטובת כלל הישוב**, שתזכה לאמון רחב ושיתוף פעולה של הציבור המקומי.

צעדים לקידום פתרונות לפערי ההכנסות - המשך

- יש להגדיל את ההעדפה המתקנת לחינוך הממלכתי-ערבי בשעות הלימוד, בהתאם לעקרון של תקצוב דיפרנציאלי בכל שלבי החינוך על בסיס הרקע החברתי-כלכלי של התלמידים, כדי **לצמצם את פערי התקצוב** שמשתקפים בהוצאה הממשלתית הממוצעת הנמוכה לתלמיד במגזר דובר הערבית – בכל רמה של מדד טיפוח.
- לקדם תכנית לשיפור אגפי חינוך ברשויות ערביות תוך הטמעת **תהליכי תקצוב המותנים בשיפור תוצאות מערכת החינוך בישוב**.
- להקדיש חלק ניכר מתוספת השעות במגזר הערבי **לשיפור וקידום לימודי העברית**, ככלי להשתלבות עתידית בחברה ובשוק העבודה.
- לגבש כלים למשיכת מורים ומנהלים איכותיים לבתי ספר ערביים במטרה **לשפר את איכות הלימוד במקצועות היסוד** (מתמטיקה, הבנת הנקרא ואנגלית) ועל מנת לתמוך בהשתלבות של תלמידים ערבים במגמות מחשבים, שבהן יש חסר משמעותי.
- לפעול להסרת חסמים לבניית בתי ספר חדשים ביישובים ערביים.

תורה